slovoprosvity.com.ua

Без мови немає нації!

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **32** (409), 9—15 серпня 2007

Фотоколаж О. Литвиненка

ПОВИННО БУТИ КРАЩЕ

Олександер ШОКАЛО

Пам'ятаєте, як співали: "Смєло ми в бой пойдьом..."? Далі йшов рядок "І как один умрьом в борьбє за ето", який став темою анекдоту: іноземці ніяк не могли второпати, що таке "ето", за яке всі до одного ладні вмерти. Трагічний анекдотизм минулого проявився в теперішньому: люди надриваються над рядком "Душу й тіло ми положим за нашу свободу...", не відаючи, що воно таке ота "свобода".

Сумно стає й від такої історії, й від такого сьогодення, перейнятих некрофільним фанатизмом. Та хоч минуле і нинішнє в нашому житті й сумне, як поминальна пісня, та пізнавати його треба, але так, щоб не хотілось тужити, а хотілося жити. А тому вдивляймося у все без власних упереджень та ілюзій і без чужих навіювань та оман.

То що ж таке *свобода*, заради якої українців спонукають відмовитися від душі й тіла? Це поняття зі сфери абстракцій, до того ж позичене, яке вже століттями впроваджують у нашу реальність. Свобода — це коли людина прагне позбутися небажаного, але ще не знає, чого хоче. Надто абсурдні гібриди: "свобода слова", "свобода волі", "свобода, равєнство, братство". Саме їх найуспішніше використовують у маніпулюванні суспільною свідомістю в країнах із логократичними формами правління (це коли народ морять обіцянками про "світле майбутнє", споживаючи нині його життєвий ресурс).

Оті абстрактні навіювання витісняють із нашого думання чітке правове поняття *воля*, яке увібрало в себе традицію давньоукраїнського звичаєвого права й означає — *дієве рішення всенародного віча* (по-сучасному — референдуму). І ця усвідомлена воля всієї громади стає для кожного громадянина чинним законом. Але для прийняття такого мудрого рішення суспільство повинне знати, чого воно хоче, повинне усвідомлювати національну ідею не як абстракцію, а як свою життєву програму. Аби відволікти суспільну думку від прийняття свідомої політичної волі — дієвого рішення, політичні гравці використовують так звану свободу слова, через яку запроваджується суспільний хаос. Цей хаос добре організували в Україні.

Нині політична воля українського суспільства паралізована, а суспільна свідомість розшарована на сегменти, хаотизована партійною облудою, і жодна політична сила не здатна запропонувати народові чіткої програми життя й ефективної системи управління державою. Відсутність ясно сформованої національної ідеї й заснованої на її засадах комплексної програми самовідтворення й розвитку українського суспільства партії компенсують гіпертрофією популізму (технологічний асортимент залежить від їхніх фінансових можливостей). Замість дієвого патріотизму маємо гру в патріотизм, замість реалізації народом свого національного ресурсу маємо поглинання його паразитуючими соціальними утвореннями — раковими наростами в суспільному єстві.

Як недостатність духовності в людському житті заміщується накопиченням речовинного, так недостатність ідейності, брак моральності в політиці заміщується агресивною гіпертрофією грошей і матеріальних благ. Така патологічна захланність паразитуючих химер, які претендують на провідну роль, нищить творчі сили й інтелектуальний ресурс народу. Люди як духовно-біологічні істоти, керуючись потребами свого організму, хочуть їсти, спати й справляти інші природні потреби. А керуючись прагненнями своєї душі, людина потребує духовної поживи, яку нарощує в серці й живить нею свій розум, корегуючи його роботу мудрістю серця. Без провідних прагнень душі й духовного наповнення свого єства людська істота скотиніє, і з нею погоничі можуть робити що завгодно. А хто ж тоді погоничі? Фізично зрілі, навіть патологічно перезрілі, але морально недозрілі олігофрени — недорозвинені, недоумкуваті. Якщо такі переважають у владі, то слід говорити не про олігархократію, а про олігофренократію, тобто про охлократію, де владарюють олігофрени, а людям відведено роль охломонів.

Марно волати до Бога. Всеєдиний не здійснює бажань і не дає благ, а тільки благословляє на добродіяння, дозволяє морально зрілій людині самій здійснювати своє призначення, свою життєву програму. Так само й народ повинен сам здійснити свою національну й державницьку ідею. Спільна ідея об'єднує тільки продуктивні сили суспільства. Паразитуючі утворення не сприймають ідей, ними володіють тільки власницькі інтереси й матеріально-грошові результати. А захланність не об'єднує, а роздирає, помножує агресивність. Якщо такі при владі, вони прирікають усе суспільство на незбутність життя.

У нинішніх умовах перед людиною постають два першочергові завдання — відновити чуття генної безпеки (для убезпечення організму) й відновити моральні критерії (для убезпечення розуму від інтелектуальних вірусів та зміцнення духовного осердя свого єства). Сказано, бережімо і душу, й тіло. Увіруймо у творчу силу в собі — й проясніє наш духовний зір, і розвіється туман облуди й страху. Тоді стане легше жити кожному з нас, стане легше долати гуртом агресивну захланність паразитів.

"Не можна сказати, що в нас усе погано, не можна забувати, що повинно бути краще", — ця доброчинна сентенція українського громадянина спрямовує наше світосприйняття, наш інтелект на новий рівень мислення, що дасть нам змогу спільними силами розв'язати нинішні серйозні проблеми. Спільна думка — велика сила.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РЕСУРС І ВЛАДА

3

ХВОРОБА КОМУНІЗМУ

5

ЕКОЛОГІЯ: ВНЕСОК У МАЙБУТНЄ

6–7

ГЕНІЙ АРТЕМА ВЕДЕЛЯ

12–13

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву": МБФ "Українська Родина" Р/р № 26045200145101 в Подільській філії АКБ "Київ", МФО 320401 ЗКПО 21709106

“Із соціальними негараздами значною мірою пов’язані куріння, алкоголізм, наркоманія”.

ЛИСТИ З СІЛЬСЬКОЇ ГЛИБИНКИ

«НЕ ПИЙ, КОЗАЧЕ!» — ВКРАЇНА ПРОСИТЬ

Добридень, Оленко, люба моя подруго!

Знаю, як сумуєш ти за рідним селом після того, коли поховала свою матусю, свою найдорожчу порадницю, і змушена була продати чужим людям хату, в якій колись виростала. Пам’ятаю, як болісно сприйняла ти сам факт купівлі-продажу: тобі здавалося, що ти зраджуєш її, оту білу охайну хатинку неподалік Псла, в якій усе завжди аж сяяло чистотою (таки неперевершеною чистухою-чепурухою була тіточка Маруся, твоя мати, царство їй небесне; а які веселі барвисті квіти розпускалися на її рушниках!) Цілісінький рік, приїжджаючи час від часу провідати батьківські могили, ти не могла наважитися поглянути в очі своїй-чужій оселі, обминала знайому до дрібниць вулицю десятою дорогою...

Здогадуюсь, що засмучу тебе, повідомивши цю новину, однак ти все одно й без мене рано чи пізно довідаєшся: твою хату знову продали. Та молода родина, яка свого часу придбала її, має вже двох діток, стало їм тісно у двох невеликих кімнатах, тож перебралися з Берега на Рудичівку, у значно просторіший дім. А у вашому дворі тепер мешкає подружжя нашого “юного” пенсійного віку, за чиїми вже ледь похиленими плечима — і скандали, і розлучення, і одруження вдруге (тепер це стало звичним у нашому селі — на старість сходяться з тим, із ким наживали дітей). Мене це цікавить щонайменше. Просто пригадалося чомусь, як ти казала: “Хоч одне радує, що покупці — молоді люди, у хаті лунатимуть дитячі голоси”. Може, ще й лунатимуть. Тільки то вже будуть, на превеликий жаль, голоси не наших онуків.

До речі, про внуків. Наталка Ж. (пам’ятаєш, з паралельного класу) нарешті діждалася першого внука. Така щаслива! Збирається в дорогу — провідати новонародженого, бо ж їхній з Миколою син мешкає в Полтаві. А тут, у селі... Протягом двох місяців цього року народилося всього одне маля, а поховали десятьох літніх односельців. Тільки подумати — один до десяти! Гине, пропадає українське село. Панотець каже: вже втомився ховати. А ще він говорить: “У селі живе майже дві тисячі людей, а на службу ходять двадцятеро. Невже ви думаєте, що вони замолять усі ваші гріхи?”

Натомість село готується до відкриття ще одного кафе — уже п’ятого чи навіть шостого (на додачу до успішних самогонних точок). Ти ж знаєш: кафе по-нашому — це зовсім не кав’ярня, де нормальні люди п’ють каву і розмовляють про щойно прочитану книжку чи про таку остобісілу і все-таки неослабно притягальну політику. Ні, кафе по-нашому — це нагода хильнути. Це звичайна пивничка, де вироблені сільські чоловіки від ранку до вечора дудлять пиво й горілку. Не відстає від них і молодь. Дедалі більшає випивох серед жінок.

Тим часом у селі немає книжкового магазину. Немає лазні. Храм розташувався в пристосованому приміщенні. Розвалюється недобудована школа. Ледь-ледь жевріє робота в будинку культури. Ринок торгує з розкладачок. Наше улюблене лісове урочище Стінки, і не тільки воно, просто тоне в смітті...

Так інтенсивно деградує не тільки наше село. Телефонувала якось Сергієві, своєму однокласникові й кумові з сусіднього села. І що ж почула? Борис п’є, Іван п’є, Микола після інсульту лежить у районній лікарні (“Якби ми з тобою, Тетяно, скільки випили, як він, то по нас уже б десять років тому коржики поїли”, — сумно жартує Сергій).

Господи! Що з нами коїться? Ті ситі коти нагорі, у Верховній Зраді, не втомлюються чубитися за владу, бо вона обіцяє їм наживу, а не відповідальність і тяжку працю, а ці, без’язикі, внизу мовчки ковтають принизливі зарплати, “паритетні” ціни на сільгосппродукцію, відверту зневагу і — топлять своє безсилля, свою образу в горілчаному чаду. Хлопці не хочуть зрозуміти, що гублять не лише власне здоров’я, родинне щастя, любов своїх роботящих дружин, повагу дітей і внуків, спокій літніх батьків, — вони пропивають Україну. Яка могутня десниця може струснути їх так, щоб вони отямилися? І не запізно?..

НАЙКОРОТША ДОРОГА ДО ПОРАЗКИ

Вітаю тебе, мила подруго!

Знову пишу тобі з нашого рідного села. Раз на тиждень, щочетверга, я чимчикую рано-вранці до сусідів — по молоко. Іду вулицею і косую одним оком за світилом: здається, що величезна розпечена куля котиться паралельно до моєї стежки, я крокую, а вона немовби пливе, і мені від того вже не так самотньо...

У сусідів — дві корови. Доглядає за ними їхня старша донька Світлана. Вона ніде не працює, іноді допомагає матері розносити пошту. Гроші за молоко віддаю їй у руки — одна гривня двадцять копійок за літр, адже це єдиний її заробіток. Крім нас, у Панащів купують молоко ще кілька родин, а решту в господарів забирають заготівники.

Із самого ранку селом бадьоро шастають п’ять молоковозів. Періодично між заготівельниками та здавачами молока виникають конфлікти: то одним здається, що молоко недостатньо жирне, то іншим — що неправильно вираховують його жирність. А нещодавно сталася така історія. З’явився новий молоковоз із меткими молодиками в кабіні. Проїхався селом, і хвацькі незнайомці з помпою повідомили затурканих селян, власників корів: ми готові давати вам по дві гривні за літр молока, переходьте до нас! Таких, що спокусилися, набралося чимало. Заготівники-фанфарони набрали цистерну молока і зникли в невідомому напрямку, а ті, що скуповували молоко досі, розгубилися: ми теж готові платити таку ціну, лишень не перебігайте до чужаків. Як повеселіли наші господарі Майок, Чайок і Зірок! Нарешті їхню тяжку щоденну працю з догляду за тваринами поціновано належно.

Недовго раділи: вельми хутко (буквально за тиждень—півтора) заготівники — давні й нові (подейкують, що вони з Миргорода, там нібито відкрили нове переробне підприємство, а, можливо, розширили існуюче, тому й знадобилися нові заготівельні полігони) — змовилися між собою, і заготівельна ціна на молоко знову повернулася до колишньої — одна гривня двадцять копійок. Нечувана зневага до виробника! Він же має бути головним у цьому ланцюгові. Він і споживач. Аж ні — безсовісно наживаються на праці тваринників-індивідуалів заготівельники-переробники та реалізатори продукції, тільки не ті, хто її створює. І це справедливість? Я вже не кажу про умови тієї нестаціонарної заготівлі: ціна однакова — що за розбавлене водою, що за незбиране молоко... Хоча, з іншого боку, для селян це неабияка зручність, коли молоковоз приїжджає аж під хату. Але які вони все-таки незорганізовані, наші з тобою дорогі земляки, без чуття громади, не навчені (і що найприкріше — не прагнуть навчитися) захищати свої права. Чесно зізнатися: уже майже два роки я підбурюю-умовляю декотрих із них виступити згуртовано проти цієї неправди. Нічого незаконного, просто повчитися в канадійських чи французьких фермерів — домовитися, виставити свою ціну, і поки заготівники не пристануть на неї, не продавати молока: відтоплювати сир, згодовувати поросятам, роздавати родичам... Знизують плечима, кажуть: це ж якби всі, а то колись намагалися збунтуватися, то першими і здалися організатори бунту, повезли молоко за село, щоб інші страйкарі не дізналися. Та хіба в селі можна щось приховати?..

Можновладцям начхати на українських селян і українське тваринництво, іноді мені здається, що вони просто цілеспрямовано готують Україні долю сировинного придатка розвинених і не надто держав. Однак цікаво: самі теж споживатимуть неякісне, невідомого походження м’ясо, яке роками виморожується в рефрижераторах?.. Чи для себе вони прибережуть острівки екологічно чистого сільськогосподарського виробництва, на зразок знаменитої Антонцевої агрофірми?

Та повернімось іще буквально на один епізод до зав’язлої в зубах теми заготівель сільгосппродукції.

Замітаю вранці біля двору. Їде велосипедом наш сусід на прізвисько Медик і замість привітання: “О, ще сонце не зійшло, а в Країні дурнів усі працюють”. Пропускаю повз вуха. “Скажи ліпше, коли будеш порося різати?” І починається розмова про м’ясо. Виявляється, восени свиней скуповували по дев’ять гривень за кілограм живої ваги, а сьогодні — лише по шість. Годував кабана всю зиму, а продав усього за 900 гривень, скаржиться сусід. Тут ми із сусідою солідарні: я шаную його працю. Утім, різко розходимося ми в іншому — в політиці. Він ностальгує за Союзом. У відповідь на його просторікування про те, як “добре тоді велося”, я намагаюся нагадати своєму співрозмовникові про мільйони українців, замордованих голодом і концтаборами, про злиденне життя його батьків, колгоспних рабів, одначе він мене не чує, і тоді я просто кажу: “Що ж, не ображайся, та я бачу перед собою тулуб, але не бачу на ньому голови”. І ми розходимося, не задоволені одне одним. Господи, нехай мені покажуть хоча б одного англійця чи француза, який би не прагнув мати свою державу! І що ми за народ такий?

Нам треба лише одне пам’ятати: найкоротша дорога до поразки — наша роз’єднаність, наші внутрішні незгоди, якими завжди вміли скористатися вороги. Сливе, як у випадку зі здаванням молока...

“Сповідується серце серцю й плаче”... До зустрічі, мила подруго!

Тетяна ДЕНИСКО,
твоя кума з села на нашій Україні

ТВЕРЕЗІСТЬ ЧИ «КУЛЬТУРНЕ ПИТІЄ»?

Микола ЦИВІРКО

Гортаючи сторінки історії Товариства “Просвіта”, натрапляєш на факти організованої участі просвітян Західної України в рухові за тверезість. Це окрема тема, якій варто присвятити якщо не ціле число газети, то принаймні велику дослідницьку публікацію.

Але й у середовищі просвітян — звісно, вже сучасних — виникає сумнів: за тверезість треба боротися чи за те, щоб українці, п’ючи, знали міру, вживали алкоголь КУЛЬТУРНО?

Що таке алкоголізм? “Хвороба!” — скаже медик. “Постійне і надмірне вживання спиртних напоїв” — це вже точка зору не тільки юриста чи правоохоронця, а й обивателя. Зазначимо відразу, вона помилкова. Адже будь-який лікар-нарколог доведе вам, що доза випитого тут ні до чого. Можна бути гірким, непросихаючим п’яницею і водночас не бути алкоголіком. А можна, образно кажучи, нюхнути — і...

Алкоголізм — це стан, коли ви відчуваєте потребу випити. Коли не уявляєте свого життя без пива, горілки чи вина.

Український нарколог Сергій Гарницький, що, на жаль, трагічно загинув у 90-х роках минулого століття, починав професійну розмову з пацієнтом із простого запитання: “А навіщо ви п’єте?” Повірте, щиро і, головне, розумно відповісти на це запитання дуже непросто. Бо хоч якою б була ваша відповідь, неминуче буде поставлено друге запитання: “А що, для спілкування з друзями, рідними вам обов’язково потрібен допінг? Ви настільки духовно вбога, нецікава людина, що, не хильнувши бодай ковток, не можете підтримати змістовну розмову?”

Якщо ви почали замислюватись, для чого вживаєте вино (горілку, пиво, джин-тонік, ром-колу тощо), то є вірогідність, що станете на шлях тверезості. Так, саме тверезості. Бо поняття “культурне питіє” вигадали ті, хто ховає свою слабкість за псевдонауковими теоріями, починаючи від тлумачення відомого, приписуваного князеві Володимиру вислову про “велике веселіє” і закінчуючи новітніми відкриттями про користь алкоголю в боротьбі із серцево-судинними, нервовими, онкологічними та іншими недугами.

Ще один варіант відповіді переконаного культурпитійця: “Таким чином я знімаю стреси. Адже життя таке нервове!”

А що, іншого способу знімати стреси немає? “Культурні” випивохи говорять так (якщо вони, звісно, не лукавлять), бо просто не знають з об’єктивних причин, що таке ТВЕРЕЗІСТЬ.

Звернімося до прикладів. Свого часу академік Ландау зауважив, що сто грамів найбезневиннішого сухого вина виводять його з форми на два місяці. Постарайтеся зрозуміти, що вчений має на увазі не стан похмілля. Яке може бути похмілля від такої дози? Ідеться про вплив алкоголю на найтонші, найскладніші функції головного мозку.

Контрольній групі студентів дали випити трохи натурального вина. Інші молоді люди залишалися абсолютно тверезими. Ті, що були під шафе, почувалися розкутішими і тому не лізли до кишені за формулюваннями відповідей до легеньких задачок і головоломок. Їхні тверезі ровесники тут програвали саме через більшу скутість. Але коли черга дійшла до завдань підвищеної складності, які вимагали значного напруження інтелекту, студенти, які сьорбнули винця, виявилися цілком безпорадними. “Сухі” довго сушили голови, аж потом зійшли, але розв’язали свої надзавдання.

Аналізуючи горбачовську кампанію проти пияцтва 1985—1987 років, посилаються не лише на вирубані в Криму унікальні виноградники (наче не можна було пускати ті ягоди Діоніса на звичайний сік!).

Фото Олександра Литвиненка

Досить назвати одну цифру — зменшення чоловічої смертності за цей період на 7 мільйонів осіб по обширах конаючої вже радянської імперії. Усі сором’язливо не пов’язують в один ланцюг антиалкогольну кампанію (попри перегини з порубаними виноградниками, достатньо послідовну), так звану перебудову в СРСР і розвал останнього під тиском потужних національно-визвольних рухів. А нехай хто-небудь переконливо заперечить, що тверезість (звичайно, відносна) стала одним із чинників пробудження національної самосвідомості у громадян СРСР. Ми не абсолютизуємо цього чинника, але й готові доводити ту просту істину, що серйозні, доленосні справи роблять люди з ясним і чистим розумом — у сенсі академіка Ландау, хоч переважна більшість із нас не академіки.

Просвітяни XIX століття... Уявімо цих людей. Відданих Україні, її національному відродженню. Невже вони боролися не за прояснення голів свого багатостраждального народу, а лише за те, щоб він “умів пити”, “пив культурно”? Не клеїться тут щось, панове.

● **ЛЮДИ “ПРОСВІТИ”**

НЕ ЗАШЕРХНЕ ДУША

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Заслужений лікар України Сергій Богдан — людина в Чернігові відома й авторитетна. У свої 74, які йому, звичайно, нізащо не даси, він переповнений юнацькою енергією. Цікаво склався його життєвий шлях: народився на півночі України, на Чернігівщині, вивчився на лікаря у столиці, трудовий шлях починав на Західній Україні. Втім, більшу частину свого життя й праці віддав Чернігову: 30 років очолював обласний пологовий будинок, адже основний медичний фах у Сергія Ілліча — акушер-гінеколог. Якось я попросив свого давнього побратима-просвітянина порахувати, скільки ж діток за роки його праці з’явилося тут на світ. Виявилося, що за три десятиліття — 90 тисяч. Ціле місто! Сергій Ілліч і сьогодні в роботі, очолює медичну частину Центру соціальної допомоги одного з районів Чернігова. Не пропускає жодної новинки в медичному світі. Скажімо, в останні роки всерйоз зацікавився хвильовою терапією, пробує запровадити цю медичну новацію в практику нашого міста.

Але зараз мені хотілося б розповісти про громадську, просвітянську роботу лікаря. Про те, як звичайний інтелігент, фахівець, не гуманітарій, який, здавалося, спокійно міг би відробляти свою зарплату і не клопотатися чимось іншим, опиняється в самій гущі громадського життя. Ще не так давно Сергій Ілліч був головою Чернігівської міської “Просвіти”, заступником голови обласної, та й зараз у просвітянському активі. У нього дивовижне вміння й талант комунікабельності: організовуючи просвітянські заходи, вміє контактувати, співпрацювати будь з ким. Може, й не випадково багато скликань був депутатом міської ради. Іноді дивуєшся енергійності, різнобарв’ю інтересів цієї людини: природа, книги, історія, музика. І чуйності та душевній щедрості. Оце нещодавно вирішив не просто відвідати своє рідне село Малу Кошелівку на Ніжинщині. Взяв і повіз землякам повну легкову автівку книжок для школи й бібліотеки: своїх власних, подарованих обласною “Просвітою”, куплених ним у нашому просвітянському магазині “Добра книга”. І, звичайно, свою власну. Про неї окремо.

Вийшла ця книжка прози і поезії Сергія Богдана щойно, 2007 року, в Ніжині, у видавництві “Аспект-Поліграф”. Посприяли в її виданні друзі й однодумці автора, а також Чернігівська компанія “САН Інтербрю Україна”. Як на мене, чудово відбиває і суть цієї книжки та й життєвий шлях її автора назва одного з розділів: “Не зашерхне душа”.

Сергій Богдан охоче дав невелике інтерв’ю нашій газеті, яку любить і читає вже багато років.

— Сергію Іллічу, національна ідея, любов до України — в самій глибині Вашої душі. Цікаво, де витоки всього цього?

— Любов до України мені прищепив батько, звичайний селянин. У нас зберігалися книжки Грінченка, на той час заборонені, інші. Батько мені весь час казав: “Прочитай, але нікому не кажи”. Я рано почав читати. Захопився Шевченком. Пам’ятаю, як вечорами, особливо у війну, збиралися в хаті жінки, чоловіки яких були на фронті, і я їм читав “Катерину”, інші поезії “Кобзаря”. І бачив, що це їх хвилювало.У медичному училищі, де я навчався після війни, викладачем української літератури був відомий чернігівський поет Михайло Ігнатенко, якого теж згадую добрим словом. Потім — Київський медичний інститут, де молодих свідомих українців об’єднала інститутська капела бандуристів. Ми долучалися до народного мистецтва, були цікаві поїздки, зустрічі. Я проспівав у цій капелі всі 6 років, які вчився.

Потім була праця в Тернопільській області, де щойно завершилася героїчна боротьба УПА і ще жила пам’ять про неї. Це, звичайно, теж додало мені національного духу. А ще спілкування з місцевими жителями, які спершу насторожено ставилися до нас, адже ми приїхали з Києва. Але потім у мене там з’явилося чимало друзів, які відверто розповідали всю правду про те, що діялося на тих теренах.

— Знаю, Ви можете розповісти дещо цікаве про українську вишиванку, з якою у Вас пов’язане, можна сказати, все життя. Це правда, що одній з Ваших вишиванок рівно півстоліття?

— Так, 50 років. А люблю їх змолоду. Врешті, це був необхідний атрибут у згаданій мною інститутській капелі. Ми в них виступали. Я й на випускній інститутській фотографії в цій вишиванці. А знаєте, де ми їх купували? У Києві на площі Льва Толстого був магазин, який, здається, так і називався — “Українська вишиванка”. У мене є кілька вишиванок, нещодавно дружина купила ще одну в подарунок на Андріївському узвозі. Ношу із задоволенням.

— Любов до України, національний дух перейняли і Ваші діти та онуки?

— Так. Особливо близькі ми з онуком, який мешкає в Ужгороді. Розмовляє тільки українською, іноді поправляє мене, каже: “Діду, українською правильно буде ось так...”

— Що Вас турбує в нашому суспільному житті?

— Шкода, що та національна ейфорія, яка прийшла до нас із Незалежністю, згасає, і серед людей росте зневіра. Хотілося, щоб ми були кращими українцями, ніж є. Події останніх років дещо засмучують. Але ми у “Просвіті” робимо все можливе, і я вірю в краще.

— Що б Ви хотіли сказати просвітянам, особливо молодим?

— Помічаю здорові національні паростки серед молоді. І вони радують. Тому треба підтримувати це і працювати.

Пропонуємо новелу з книжки Сергія Богдана “Що совість вишила”.

БІОПОЛЕ МАМИНОГО РЯДНА
Спогад

Сергій БОГДАН

Чому разом із сивиною дедалі частіше приходять до нас спогади і сни з далекого босоногого дитинства? Чи внуки нагадують про них, чи відчуваєш, що то було найчистіше джерело, і доля хоче, щоб ти інколи омивав у ньому свою душу?

Якось, від’їжджаючи з гостин від старенької сестри, раптом запитав її:

— Олю, а чи не збереглося у тебе чогось від матері? Хотів би взяти собі на згадку.

— Постривай, — сказала, — здається, є щось на дні скрині.

Вона винесла цупкий згорток, понад піввіку тому витканий із конопель, що виросли на нашому городі, — рядно.

— Ось на. Мама колись на посаг мені готувала,— усміхнулась. — Так і не розгорнула жодного разу.

А коли поїзд додому впевнено застукав свої заспокійливі ритми, до мого купе увійшли щемкі спогади.

...Зима. Ще ніч густа й мовчазна. До світанку далеко. Чому я прокинувся? Ми лежимо на полику за піччю. Мої старші братишколярі ще солодко сплять. У хаті холоднувато. Вікна товстіше від рам понамерзали інеєм.

Та нам тепло під м’яким вовняним ліжником, на який батько розстелив зверху ще й свого розкішного кожуха.

Тато з мамою уже працюють. Мати розтопила піч, і в черенях гоготить вогонь. У далекому кутку великої хати на стільчику горить маленький каганець, і батько шиє котромусь із нас чоботи. Вичинивши телячу шкіру, він готувався майже ритуально до цієї роботи: натирав міцні сурові нитки смолою, виготовляючи дратву. Із сухого рівного дубового окоренка випилював схожі на коліщата кружечки, а потім гострим ножем робив дерев’яні кілочки-гвіздочки для підошов, підганяв шевські колодки. Гострив ножі й шила та намалювавши на товарі крейдою, вирізував передки й халяви. І ось, нарешті, настав час роботи.

Я знав — коли діло клеїться, батько шиє радо і часто, шиючи, співає. А співав він гарно, душевно.

Мені було завжди дивно: де ж це він навчився стількох пісень? Про Байду або про хмару, що наступала, став дощ накрапать, або як дівчина проводжала козака на війноньку. Сьогодні ж він тихенько, щоб нас не розбудити, наспівував пісню, яку і я вже умів співати:

Ой, Морозе-Морозенку,
ти славний козаче!
За тобою, Морозенку,
вся Вкраїна плаче...

Проспіває, потім постукає молотком, щось підшиє. І знову:

Не так тая Україна,
Як рідная мати...

Закінчивши шиття чобіт, змастить батько їх березовим дьогтем, пом’якшить. Постелить у них солом’яні устілки, мати дасть полотняні онучі.

Взувся — і зима не страшна.

Біля столу на ослоні у світлі каганця мати пряде. Ледь чутно шурхоче колесо прядки. На гребінь насмикана конопляна мичка, і мати витягує з неї нитку. З ниток затим натче і скатертин, і рушників, і полотна нам на сорочки та штанці, і ряден.

Подумати тільки. Насіють навесні конопель. З них і смачне сім’я, і свіжа олія, а потім намочать їх у болоті, сушать, труть на терницях, тіпають об колоду, мнуть босими ногами, чешуть гребенем, прядуть довгими зимовими вечорами та світанками і нарешті тчуть полотно — традиційний, тисячоліттями роблений одяг українця. Мати ногою крутить прядку, зрідка змочує водою пальці й витягує довгу-предовгу нитку, яку прядка намотує на цівку.

Лежачи, думаю: невже вся наша білизна і постіль, деяка одіж і наші рушники, кожна-кожна ниточка пройшли через її натруджені пальчики? Кожна-кожна... Потім ще вечорами і світанками буде мати ткати полотно на дерев’яному ткацькому верстаті, що займає майже півхати.

А потім — вибілювати.

То вже навесні.

Я люблю цей час. На лузі за селом, поруч із річкою — зелена-зелена молода травиця. Весняна вода ще не зійшла, її нам по коліна. Водиця тепленька. Ми бігаємо з хлопцями по воді, оббризкуючи один одного. Сміх, галас.

А жінки стелять полотна. Щоб вибілилися у воді проти сонця. Сірі та білі їхні смуги стеляться рядами далеко. Статечні молодиці, підібгавши спідниці, босоніж, клопочуться біля них. Кожна гордо показує витвір своїх рук у зимові вечори: у кого тонше й біліше, рівніше і красивіше. Ми граємося також у полотняних штанцях. Жабки кумкають, сонце сміється. Мами ще такі молоді й красиві, моя — найкраща.

— Ілле, може, будемо вже будити хлопців до школи? — це мати.

— Та хай ще посплять, рано-вато ж бо.

І знову шурхотить прядка, а батько, затягуючи дратву, починає нову пісню...

Коли це було? Ой давно як, а наче вчора. І коли життя аж дуже роз’ятрить мою душу, і зневіра вповзає у клітини мого єства, я беру цей сірий згорток, розстеляю його на м’яких синтетичних подушках картатої німецької канапи і лину на ньому у напівсон мого далекого дитинства. Мене огортає літепло спогадів. Знову чую дзюркотіння маминої прядки, постукування молотка і тихий оксамитовий батьків голос.

“Ой, Морозе-Морозенку, Ти славний козаче...” І повільно гояться рани мого біополя від святого біополя маминого рядна.

«КОБЗАР» — УКРАЇНЦЯМ СИБІРУ

Петро АНТОНЕНКО

Наша газета вже повідомляла про унікальні експедиції молодого просвітянина з Чернігова Олександра Волощука. Торік він подолав кілька тисяч кілометрів по Сибіру і Далекому Сходу, щоб зустрітися з українськими громадами, а також зібрати матеріали про перебування українців у тих далеких краях.

І ось у липні почалася нова експедиція, не менш захоплива й напружена. Знову — кілька місяців дороги, кілька тисяч кілометрів пішки, автостопом. На цей раз маршрут — ще північніше, ніж торік: Курган, Тюмень, Тобольськ, Сургут, Ханти-Мансійськ, Нижньовартовськ, Новий Уренгой, Воркута, Ухта, Сиктивкар, Вологда. Місця, на яких значною мірою тримається економіка Росії: саме тут — океани нафти й газу. Добувають їх чимало українців, що живуть у цих краях із часів переселень, таборів і заслань чи приїхали на заробітки.

І знову — зустрічі з українськими громадами. Перша з них пройшла в Кургані. Олександра вітав архієпископ Сибірський і Тобольський Української Православної Церкви Київського патріархату Варух. Непросто гуртуватися українцям у сибірських просторах, але прагнуть єднатися довкола Церкви, підтримувати національний дух. При храмі Святої Трійці, де служить архієпископ, діє українська недільна школа. Тому щиро дякували владика і парафіяни Олександрові за чудовий подарунок з України — книжки, просвітянські видання.

Цікавими були і зустрічі в Тюмені, де Олександра прийняв консул України Сергій Вдовиченко. Як землякові, допоміг мандрівнику з помешканням на час перебування в місті. Познайомився Олександр і з Миколою Свинтицьким, головним редактором газети “Українське слово в Західному Сибіру”. Це одне з небагатьох періодичних українських видань у Росії, що виходить регулярно. Мандрівник подарував українській громаді Тюмені виданий Всеукраїнською “Просвітою” компакт-диск “Кобзар”, а також диски української музики.

У Тобольську теж була цікава зустріч — в українській національно-культурній автономії, яку очолює Олексій Федчук. У місті наш просвітянин вклонився мощам Святого Іоана Тобольського. Як відомо, цей видатний український церковний діяч народився на Чернігівщині, багато зробив для розвитку і зміцнення православ’я в Україні.

А потім була цікава зустріч в селі Полуяновому, у господарстві фермера Віктора Ляхова. Він родом із Луганщини, у його господарстві теж працюють українці. Тут, у Сибіру, вони гуртом налагодили чудову роботу міцного фермерського господарства. Фермер так зрадів землякові з України, що запросив його на риболовлю, а потім ще й надав матеріальну допомогу на подальшу подорож. Оце по-нашому, по-земляцьки!

А маршрут просвітянина з Чернігова стелиться далі, на сувору північ Сибіру.

БІЛОЦЕРКІВСЬКА «МОЛОДА ПРОСВІТА» ДАРУЄ КНИЖКИ

Костянтин КЛИМЧУК

У Білоцерківській центральній районній бібліотеці відбувся “круглий стіл”, присвячений Українській революції 1917 року. Крім працівників районної бібліотечної системи, в ньому взяли участь викладач історії Білоцерківського державного аграрного університету Борис Кашкін, композитор Анатолій Кульчицький, історик Анатолій Бондар та голова Білоцерківської “Молодої Просвіти” Костянтин Климчук. Пан Кашкін висвітлив перед присутніми діяльність Центральної Ради та її історичну місію. Паралелі між чільниками української революції 1917—21 рр. і керівниками помаранчевої революції навів п. Бондар. З доповіддю виступив голова Білоцерківської “Молодої Просвіти”. На завершення він сказав: “Шануючи героїв української революції, ми маємо пам’ятати тих героїв України, які поклали своє життя на вівтар служіння Батьківщині вже під час незалежності. Насамперед В’ячеслава Чорновола, 70-ту річницю з дня народження якого відзначатимемо цього року. Білоцерківська “Молода Просвіта” подарувала центральній районній бібліотеці зібрання творів В’ячеслава Максимовича”.

“...Відновити сили землі можуть малесенькі, не видимі людському оку істоти”.

ПЕРЕСЕЛЕННЯ НА ІНШІ ПЛАНЕТИ ВІДМІНЯЄТЬСЯ!

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

У нашому місті щороку до його багатьох смітників і смітничків додається ще як мінімум десяток-півтора. Та й саме міське сміттєзвалище давно відслужило свій строк, воно перевантажене, не має конкретного господаря (усі комунальні служби міста відхрещуються від нього). Влітку відходи часто загораються, і тоді прилеглі райони оповиває їдкий дим. Хоч як бореться зі сміттям міська влада, а воно вперто не хоче залишатися в контейнерах чи хоча б у межах спеціально відведених для цього майданчиків, захоплюючи прилеглу територію, а часом і двори будинків. У навколишніх лісосмугах теж навряд чи вдасться знайти незасмічену галявинку.

А ще Кіровоград добре відомий низькою якістю питної води, яка транспортується найдовшим у країні водогоном “Дніпро—Кіровоград” і дорогою кілька разів хлорується. А Кіровоградські очисні споруди — одні з найбільших в Україні забруднювачі довкілля. Та й продукти, які ми споживаємо, хтозна-якої якості — у місті хоч і є лабораторія, здатна визначати кількість нітратів, важких металів, інших шкідливих речовин, наприклад, в овочах, але навряд чи вона може впоратися з обсягом продукції всіх міських торгових точок.

Майже апокаліпсис в окремо взятому невеликому місті! А якщо до цього додати ще й глобальні проблеми Земної кулі, вийде зовсім невесела картина. Земля стомилась. Але нам, як героям фантастичних романів, не доведеться шукати притулку на інших планетах. Учені стверджують, що відновити її сили можуть малесенькі, не видимі людському оку істоти.

НЕВИДИМКИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ЖИТТЯ НА ЗЕМЛІ

З усіх живих організмів, що існують на Землі, тільки деякі різновиди бактерій, зокрема фотосинтетичні, здатні переносити дуже високі температури — до +700 градусів за умови відсутності кисню. Серед учених існує переконання, що ці мікроскопічні істоти є прибульцями з безмежного космосу і з’явились на Землі, коли вона була ще вогняною кулею. Найдивніше те, що за цих умов вони знайшли джерело живлення і змогли розвинутися. Вчені також вважають, що саме від пракоріотів (перших мікробів) і розпочалося життя на нашій планеті. Цю версію дотично підтверджує те, що мікроорганізмів на Землі величезна кількість: в одному грамі чорнозему їх понад два мільярди. Без них ґрунт мертвий, на ньому нічого не ростиме.

Але річ не тільки у тому, яка кількість цих невидимок перебуває в довкіллі, а які з них перемагають. У цьому вони дуже схожі на людей (чи люди на них?), бо ж частина їх, лідери, — регенеруючі, що несуть у собі силу життя, інші — дегенеруючі, що ведуть до розпаду, стимулюють хвороби, гниття та смерть (і тих, і інших не більше п’яти відсотків), а третя — найбільша частина, інертна, стає на бік того, хто в цю мить перемагає. Зрозуміло, стан ґрунту залежить від того, хто “при владі”. Цю закономірність використав кілька десятиліть тому професор садівництва і городництва університету Рюкюс (Окінава, Японія) Теруо Хіга. Він підібрав 86 штамів регенераторів-лідерів, здатних виконувати головні життєдайні функції живлення рослин, захисту їх від хвороб та оздоровлення ґрунту. Ця “компанія”, поєднана в унікальному препараті, дістала назву ефективних мікроорганізмів і започаткувала нову еру екологічного землеробства.

Але спочатку професорові з Японії треба було розв’язати надскладне завдання: як цим активістам вжитися один з одним? І зробити це було не легше, ніж з людьми, адже деякі з них — аеробні, яким необхідний кисень, іншим кисень несе загибель. Досі в мікробіології таке поєднання вважалось неможливим. Але професор вирішив, що у цих мікроскопічних лідерів багато спільного — їхній регенеруючий тип, отож має бути ще щось, що дозволить їм комфортно співіснувати. Експерименти, що загалом тривали 30 років(!), дали позитивний результат: це виявилось можливим за умови активного обміну джерелами живлення. Більше того, з часом з’ясувалось, що їхнє спільне життя не лише корисне для інших, а й посилює позитивні якості кожного з членів цього незвичного сімейства.

Першими Теруо Хіга вдалося поєднати фотосинтетичні й азотофіксуючі бактерії. Останні, аеробні, харчуються органікою, відходи їхньої життєдіяльності до смаку фотосинтетичним бактеріям, які виділяють органіку, що чудово смакує азотобактерам. Цей обмін виникає на стадії, коли надмірне відтворення азотобактерів спричиняє кисневий дефіцит, що супроводжується виділенням вуглецево-водневих сполук, які фотосинтетичні бактерії активно утилізують, запасаючись необхідним для свого життя матеріалом. У мікробному концентраті ЕМ-1 Теруо Хіга вдалося поєднати також молочнокислі бактерії, дріжджі, грибки, різні корисні для людини, тварини і рослини речовини.

Фото Оксани Цеацури

Цей концентрат, потрапляючи у ґрунт чи в будь-яке інше середовище у достатній кількості, відразу “бере владу в свої руки” і веде за собою 95 відсотків “пристосуванців та опортуністів”...

Повністю скопіювати ЕМ-технологію у світі поки що не вдалося нікому. Російський професор П. Шаблін, частково отримавши під час перебування у дослідницькому центрі в Японії доступ до інформації, створив свій препарат “Байкал ЕМ-1”, в якому основну роль відіграють не фотосинтетичні, а молочнокислі бактерії. І хоча він суттєво відрізняється від оригінального японського, все ж дає непогані результати в сільському господарстві Росії, України та Білорусі. Досить успішно його використовують і для розв’язання екологічних проблем. В Україні цей препарат зареєстровано під назвою “Байкал-ЕМ-1-У”. Кіровоградське ж ТОВ “ЕМ Україна” — офіційний партнер японської фірми ЕМРО і представляє японську ЕМ-технологію в нашій державі.

ІНВЕСТУВАННЯ В МАЙБУТНЄ

Спеціалістам добре відома шумерська культура, але досі суспільство не замислювалось, чому шумерам у XXX столітті до нашої ери вдавалося збирати по 250—300 центнерів зернових з гектара, а нам, цивілізованим і озброєним величезною кількістю знань і техніки, навіть удесятеро менший урожай уже видається досягненням? Важко сказати, у яких стосунках були шумери з мікроорганізмами (вчені вважають, що тоді ґрунт був насичений регенеративними мікробами, самовідтворенню яких сприяли природні процеси, звідси й така фантастична родючість), але сьогодні подібне збільшення врожайності можливе тільки там, де застосовують ЕМ-технології. Звичайно, у землеробстві чудес не буває, і щоб досягти аж такого збільшення врожайності, потрібен не один рік копіткої праці, вміння визначити оптимальну кількість внесення ЕМ-препарату, обробітку ним насіння і посівів.

Ще Вернадський визначив, що живі істоти мешкають у ґрунті на глибині 5—15 сантиметрів. Верхній шар, що зветься надґрунтом, можна обробляти будь-яким способом, а вже глибше орати з перевертанням пласта — лише шкодити. Адже на глибині 8—10 сантиметрів живуть аеробні бактерії, глибше — анаеробні. Перевертання пласта веде до їхньої загибелі, отже, родючість ґрунту серйозно знижується, бо ж сутність родючості в тому, щоб підживити мікробів, а ті, у свою чергу, нагодують рослини. Тривалий час підвищити родючість намагалися, застосовуючи хімікати. Тимчасове збільшення кількості сільгосппродукції обернулося лавиноподібним нищенням ґрунтів, погіршенням якості вирощеного. На думку науковця, фахівця з агротехнологій Володимира Ярмилки, будь-яке хімічне живлення діє на ґрунт як наркотик, однозначно погіршуючи його біологічні якості. Подумаймо: наші діди про огірки з нітратами чи капусту з важкими металами й не чули, наші ж онуки досі не мали шансів скуштувати плодів, вирощених на чистій, позбавленій будь-яких штучних домішок землі. Тепер у них такий шанс з’явився. Досвід застосування ЕМ-препарату у більш як 160 країнах, де на цю технологію звернули серйозну увагу, свідчить, що з її допомогою найгірший, занапащений “прогресивним” господарюванням ґрунт можна відновити за чотири-п’ять років. А у кількох десятках країн використання ЕМ-технології визначено наріжним каменем розбудови майбутнього суспільства, лягло в основу державної стратегії розвитку.

Зрозуміло, такі сутнісні зміни у землеробстві потребують фактично революції у свідомості агроспеціалістів, абсолютна більшість яких довгі роки навчалася, навчала і робила зовсім інше, навіть протилежне. Тому застосування біотехнологій вимагає більших інтелектуальних зусиль і клопоту, особливо на початковому етапі, й відчутно зменшить матеріальні затрати. Та й екологічно чисті продукти цінуються набагато вище: вибагливий європейський покупець з готовністю платить за них удвічі—уп’ятеро більше.

Кіровоградський центр “Облродючість” нині проводить наукові дослідження з використанням ЕМ-препарату. Їхня мета — визначити оптимальні, економічно обґрунтовані дози та форми його застосування. У лютому в Кіровограді відбулася науково-практична конференція “Про досвід та перспективи впровадження ЕМ-технологій у сільському господарстві та охороні навколишнього середовища”. Учасники конференції констатували значне збільшення врожайності зернових та цукрових буряків (на 88 центнерів з гектара, цукристість підвищилася на два відсотки, відповідно зріс і вихід цукру). Наголошувалося на позитивному впливі мікроорганізмів на стан ґрунту; вони фактично знімають проблему його стомлюваності, дають можливість без внесення гербіцидів ефективно боротися із дошкульним шкідником наших степів — пирієм. А триразовий обробіток ґрунту протягом весни—осені підвищує рівень гумусу на 0,5 відсотка! Отож кожне застосування ЕМ-препарату — це пряма інвестиція у нашу землю, а, значить, і в наше майбутнє.

Цілковите схвалення препарат отримав і у столичному Інституті захисту рослин, де успішно здійснено державні випробування на тепличних огірках.

Незважаючи на такі непогані результати, треба розуміти, що наші аграрії роблять перші кроки в освоєнні ЕМ-технології. Світовий (та й український — ще 2001 року вчена рада Інституту рослинництва імені Юр’єва схвалила звіт “Науково-виробнича перевірка ЕМ-технологій”) досвід свідчить, що наполегливе застосування препарату обов’язково приведе до успіху. Наполегливе, бо повна відмова від хімічних засобів і перехід на екологічні методи землеробства займає у середньому три—п’ять років. До речі, доведено, що з кожним роком, як буде оживати, набиратися сил земля, витрати на препарат знижуватимуться.

ЧУДЕСА БЕЗ РЕШЕТА

Звичайно, землеробство, мабуть, наймасштабніша галузь, де можна використовувати ЕМ-технології. Але, виявляється, ці малесенькі створіння дуже продуктивно, життєтворно впливають на будь-яке біологічне середовище, у тому числі на організм людей та тварин. Тільки перелік галузей із короткою констатацією результатів застосування ЕМ-препарату займає кілька сторінок. Тут — справжні чудеса...

Те, що обробка ЕМ-препаратом тваринницьких приміщень, силосних ям (мікроорганізми поліпшують процес бродіння, при цьому не утворюється шкідлива масляна кислота), врешті, смітників знищує неприємні запахи, просто квіточки порівняно з впливом цих бактерій на стічні води: лабораторні дослідження довели, що якість води, очищеної за допомогою ЕМ-препарату, вища за якість питної у наших кранах... Як повідомив Дмитро Бірюков, директор фірми “ЕМ-Україна”, на черзі розробка програми досліджень на Кіровоградських міських очисних спорудах, що має

визначити технологію використання диво-препарату для оптимальної очистки місцевих стічних вод. Упевненості в успіху додає обіцянка допомогти, яку Дмитрові Васильовичу нещодавно дали найдосвідченіші у цих питаннях колеги з Австралії та Великобританії. До речі, люди, що займаються ЕМ-технологіями, за словами Бірюкова, — це велика ЕМ-сім’я, члени якої чудово розуміють один одного і завжди готові допомогти.

Як відомо, в Японії за допомогою цього способу очищують не лише стічні води, а й річки (йде до того, що кожен перехожий зможе набрати в скляночку води просто з річки і напитися), більше того, почали масштабну очистку внутрішніх морів та континентального морського шельфу. І отримали чудові результати: збільшились улови риби і молюсків, оживають досі занехаяні місця відпочинку. ЕМ-препарат не тільки знімає неприємний запах на смітниках, він перетворює сміття на чудові органічні добрива. А яка перспектива для ліквідаторів техногенних катастроф! Дмитро Бірюков розповідає, що його фірма плідно співпрацює з Науково-дослідним інститутом Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи; тривають дослідження, як саме ЕМ-препарат працює в умовах розливу шкідливих хімічних речовин. Цікаво, що він не лише локалізує їх, а й через певний час (3—4 тижні) відновлює структуру ґрунту та природне середовище. Надзвичайно цікавого досвіду використання ЕМ-технології щодо очищення територій від радіоактивного забруднення та нейтралізації шкідливого впливу випромінювання на живий організм набули протягом останніх десяти років учені Інституту радіобіології Академії наук сусідньої Білорусі. Про це також ішлося на науково-практичній конференції у Кіровограді.

Окрема сфера застосування диво-мікроорганізмів — ЕМ-кераміка. Суть у тому, що, згораючи під час виготовлення самої кераміки, мікроорганізми залишають згармонізовані хвильові коливання, своєрідне потужне поле, яке знімає інформаційне забруднення з усього, з чим контактує. Наприклад, поліпшує смак продуктів, робить безпечними мобільні телефони, про шкідливість яких так багато сказано. Також відбувається надзвичайно потужний процес нейтралізації вільних радикалів кисню, які, до речі, є однією з головних причин більшості захворювань. Повністю розв’язується і проблема важких металів. Пристрій з ЕМ-кераміки у бензобаці суттєво збільшує повноту згорання палива. А як вам тротуарна плитка, на якій тане сніг без будь-якого штучного підігріву?

* * *

Усе це — тільки невеличка частинка того, на що здатна ЕМ-технологія. У чому ж її чудодійна сила? Вчені вважають: у мікроорганізмах, які були прабатьками всього живого на Землі. І ще Дмитро Бірюков, наприклад, переконаний, що працювати з ЕМ-технологією будуть лише люди, які “доросли” до цього світоглядно; той же, хто ставить за мету лише прибуток, не займатиметься ними. Адже процес досліджень, реєстрації, бюрократичних пробивань, врешті, зміни масової свідомості надзвичайно складний. Цей шлях не встелений трояндами, очевидно, знайдеться чимало впливових і фінансово потужних сил, зовсім не зацікавлених у розвитку ЕМ-технології. Справжня боротьба з ними ще попереду. Але те, що вже є кому боротися, дає планеті надію. А доктора Хігу цього літа на міжнародній науковій конференції в Німеччині висунуто на здобуття Нобелівської премії.

КОЛИ Ж БУДЕ ВІТЧИЗНЯНЕ БІОЛОГІЧНЕ ПАЛИВО?

Святослав МІЗЕРНЮК

Мережа ресторанів “Мак-Дональдз” оголосила, що автопарк її вантажівок у Великій Британії працюватиме на біодизелі, який вважають екологічно чистішим. Використану олію з її дев’ятисот ресторанів збиратимуть щотижня і перероблятимуть на пальне, що міститиме 85 % кухонного жиру та 15 % ріпакової олії. Як вважають, використання біопального значно знизить викиди вуглекислого газу. Планується переробляти шість мільйонів літрів олії щороку. “Мак-Дональдз” уже запровадив подібну ініціативу в Австрії. Організація Ґрінпіс схвалила таке ноу-хау, назвавши його гарним прикладом для інших компаній.

СВІТОВИЙ ДОСВІД

Першу спробу отримання біодизеля з рослинних жирів 1853 року здійснили вчені Е. Дюффі та Дж. Патрік задовго до запуску першого дизельного двигуна. Десятого червня 1893 року в місті Ауґсбург (Німеччина) Рудольф Дізель випробував свій перший одноциліндровий двигун завдовжки 3 м та вагою 4,5 тонни. Двигун вибухнув та ледь не вбив винахідника. На згадку про подію 10 червня проголошено Міжнародним днем біодизеля. У 1900 році на Всесвітній виставці в Парижі Дізель продемонстрував свій двигун та отримав головну нагороду.

Рудольф Дізель вірив у перспективність біопалива для своїх двигунів. 1912 року він сказав: “Використання рослинних жирів для виробництва палива може видаватись несуттєвим зараз, але з плином часу такі жири стануть настільки ж важливими, як продукти з нафти та вугільної смоли в наш час”.

Через дев’яносто років біопаливо стало реальною альтернативою звичайному дизельному. Цього вимагає турбота про чисте довкілля та економічна доцільність.

Обсяги виробництва біодизеля у світі стрімко зростають. Загалом дизельне паливо, виготовлене з нафти, дешевше, ніж біодизель, проте різниця цін змінюється на користь останнього — внаслідок постійного зростання цін на нафту та завдяки урядовим субсидіям для виробників біодизеля. Упродовж 1990-х заводи для виробництва біодизеля спорудили у багатьох Європейських країнах, зокрема у Чехії, Німеччині та Швеції... Франція розпочала власне виробництво біодизеля з рапсової олії... Нині мільйони автомобілів у Європі працюють на біодизелі. Він використовується у чистому вигляді (B100) або як суміш зі звичайним дизельним паливом.

ДЖЕРЕЛО БІОЕНЕРГЕТИКИ — СЕЛО

Розвиток біоенергетики почав стрімко набирати обертів у 90-х роках минулого століття. З олійних культур виробляли паливо безпосередньо на полі — з ріпаку, соняшника, сої, кукурудзи... І тут-таки заправляти ним сільгосптехніку!

У Європі через 15 років 60 % сільськогосподарських земель займатимуть саме “енергетичні” культури, з яких потім вироблятимуть біодизель, біогаз, біоетанол та інші види біопалива. Адже біопальне — це незаперечна альтернатива таким енергоносіям, як бензин чи дизельне паливо, які з кожним роком дорожчають через дефіцит нафти у світі.

ГЕКТАР РІЛЛІ — ТОННА БІОДИЗЕЛЯ

Нині світове виробництво біодизеля набирає обертів: галузь підтримують уряди багатьох країн світу, зокрема у ЄС, Туреччині... Не відстають і на Американському континенті та в країнах Азії... Значно зріс попит на біодизель у Німеччині й Австрії — на заправках його обмаль. Адже кількість автомобілів, що працюють на біодизелі, стрімко зростає, оскільки таке пальне дешевше, аніж звичайне дизельне.

Крім того, біодизель додають і як п’ятивідсоткову добавку до звичайного дизпалива, що здешевлює його та не потребує жодних змін у вже існуючих дизельних двигунах.

Аналітики агентства “Oil World” передбачають, що наприкінці нинішнього року світове виробництво біодизеля сягне 15 мільйонів тонн. Не обминув бум виробництва біопалива і сусідню Польщу. Її уряд прагне змінити загальнопаливний баланс, аби частка біопалива у ньому становила не менше 5 %. Які ж ринкові механізми для цього запроваджують? Це і преференції фермерам, які вирощують потрібну сировину, і підтримка виробників, яким надають податкові пільги...

Не дивно, що європейці уже оцінюють гектар ріллі як можливість одержувати з неї, засіявши ріпаком, одну тонну біодизеля...

У Росії, де є вдосталь нафти і газу, також працюють над виробництвом пального з рослин.

У нас альтернативні енергоносії поки що не “в моді”... Може, тому, що чимало високопосадовців (які не проти залишити у своїй кишені частину прибутків від постачання російських енергоносіїв!) сприймають альтернативну біоенергетику як ворожу. Але ж залежність від російської нафти і газу загрожує економічній незалежності України!

— В Україні, як і в Європі, сировиною для біодизеля є ріпак, — розповідає Юрій Хоменко, керівник відділу енергетики та альтернативних видів палива Міністерства аграрної політики України. — За врожайністю ріпаку ми поступаємося багатьом державам ЄС: європейці мають з одного гектара в середньому 30—35 центнерів, у нас 16—18. Але і цей ріпак майже повністю вивозимо за кордон. Тому головною метою нашого міністерства є розвиток в Україні потужної сировинної бази з вирощування ріпаку і виробничих потужностей — для одержання біодизеля. Теоретично навіть із того ріпаку, який вирощуємо, можна виробляти щороку по 200 тисяч тонн біодизеля. А це немало! Якщо зважити на те, що витрачаємо 5,218 млн. тонн дизельного палива взагалі, з яких 1,9 млн. тонн імпортуємо. Тим часом Німеччина одержує на рік 2 млн. тонн біодизеля з рослин... Звісно, в Україні заводів, які перероблятимуть сировину з рослин на біодизель, ще немає, але цього року посівні площі під ріпак збільшено удвічі. Уже два роки держава надає дотації сільгоспвиробникам: доплачує по 100 гривень за гектар озимого ріпаку, за ярий — 65.

Фото Олександра Литвиненка

У 12 областях України вже працюють невеличкі дослідні чи кустарні підприємства, які виробляють біодизель. Але заковика у тому, що у нас досі немає затвердженої нормативно-технічної документації та ринку збуту, тому і біопальне виробляють тільки для власних потреб. Сьогодні у селянських господарствах з’являються установки з Польщі, Чехії — для виробництва біодизеля. Їхня продуктивність — 200—400 літрів на добу. І вони настільки компактні, прості та невибагливі у застосуванні, що їх можна “припаркувати” на будь-якій межі поля чи городу, і відразу на місці вирощування сировини забезпечувати машини біопальним! Тож селяни жартують, що біодизель навіть простіше “гнати”, аніж самогон...

ЯКІСТЬ БІОДИЗЕЛЯ

Пальне з рослинної сировини змушує створювати нові заводи з виготовлення устаткування для нього. Над проблемою працює Науково-дослідний інститут екобіотехнологій і біотехніки Національного аграрного університету України. Його вчений, доктор технічних наук, професор Валерій Дубровін розмірковує: “Згадані установки працюють за “половинчастою” технологією: пальне не очищують, тому в ньому є домішки води, метанолу, що робить його отруйним. Через це автомобіль після 20 тисяч кілометрів пробігу вийде з ладу, зазначають німецькі вчені. Отже, варто купувати таке устаткування, яке забезпечить потрібну якість біодизеля. Його практичне застосування досліджують кілька лабораторій нашого університету, одна з них спеціалізується винятково з біодизеля. Стандарт якості пального відповідає європейському. За цими стандартами необхідно створювати і лабораторію якості біопалива. І тоді ми не заливатимемо у наші двигуни невідомо що...”

Інша проблема, на якій загострює увагу вчений, — завод із виробництва біодизеля. Для нього можна закупити імпортне або ж створене вітчизняними розробниками устаткування. Останнє окупає проект за 2—4 роки і зменшує інвестиції у 3—5 разів, залежно від вартості сировини та обсягів виробленого біопалива. А український бізнес уже сьогодні готовий вкладати кошти у такі новітні технології.

Україна, велика аграрна держава, має всі передумови виробляти пальне з рослин, а село може стати потужним джерелом різних видів біопалива з сої, кукурудзи... Маємо в державі також багато спиртових заводів, здатних виробляти біоетанол з картоплі й зерна, [illegible]авка до бензину зде[illegible]о. До речі, найбільші [illegible]обники біоетанолу — США і Бразилія. Остання щороку з цукрової тростини виробляє 10 млн. тонн цього продукту.

Майже ніякого прибутку не дає поки що і щорічний український ресурс біомаси (понад 100 млн. тонн соломи й очерету). А з 50—60 кілограмів соломи можна одержати 4 кіловат-години електроенергії.

Наші європейські сусіди довели: виробляти біопаливо економічно вигідно, і це додатково убезпечує економіку країн ЄС від можливих перебоїв із постачання нафти. Цьому сприяють і новітні технології. Лише у нас (за старою, ще радянською звичкою) в атомну енергетику чи традиційний видобуток корисних копалин вкладали і вкладають мільярдні кошти, а для такої перспективної, державної ваги справи, як біодизель, — поки що лише 70 млн. на кілька років.

ХЛІБОДАР — ЦЕ ЗВУЧИТЬ ГОРДО!

Федір Думініка

Василь ВОВК, м. Київ

Дружна спільнота сільських жителів завжди разом і в радості, і в горі. До такої гармонійної родини можна зарахувати успішну сімейну агрофірму “Хлібодар” миколаївських землеробів на чолі з досвідченим керівником Федором Кириловичем Думінікою. Засноване господарство 7 квітня 2003 року в рамках проекту “Розвиток промислового страусівництва”. На його базі створено племінний, інкубаційний комплекси, фермисупутники для молодняку й товарних страусів. Спеціалісти розробили й відпрацювали програму дволінійного внутрішньопородного розвитку поголів’я.

Агрофірма не обмежується екзотичним продуктом, також розводить свиней високопродуктивних м’ясних порід.

“Хлібодар” — елітне насіннєве господарство, яке займається вирощуванням зернових, технічних і маслинових культур: озимої пшениці, озимого і ярого ячменю, кукурудзи, гороху, виведених вітчизняним селекційно-генетичним інститутом.

У природоохоронній зоні Христофорівського лісництва в мальовничому місці серед чистих джерел є став загальною площею водного дзеркала сімнадцять гектарів. Потрійний каскад ставків дає можливість отримувати екологічно чисту рибу.

Здавна відомо, що де пасіка — там урожай і здоров’я. Про це пам’ятають у “Хлібодарі”.

Успіхи агрофірми “Хлібодар” стали можливими завдяки щоденній копіткій, творчій і наполегливій роботі високопрофесійного колективу працівників під керівництвом авторитетного не тільки в своєму рідному селі Піски, а й далеко за межами Миколаївської області Федора Думініки і його надійної помічниці, комерційного директора Валентини Пушкарьової.

За високі показники в роботі фахівці аграрного цеху нагороджені дипломами міжнародних виставок-ярмарків.

“Ведель розхитував закам’янілі канони церковного співу українською народною мелодикою”.

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

НА РІКАХ ВАВИЛОНСЬКИХ

У липні 2007 р. виповнилося 240 років від дня народження співака, скрипаля, диригента і композитора Артема Лук’яновича Веделя.

У липні 1799 р. генерал-прокурор Російської імперії доповів цареві Павлу справу, яка надійшла з Києва, і після авдієнції записав: “Государь император высочайше повелел капитана Веделя отослать в дом сумасшедших и держать без выпуску”. Прикмети арештанта: зросту середнього; волосся і брови русяві; повновидий; очі сірі, ніс прямий, біля правого ока невеликий шрам. Найвищі начальники на святій Русі (і Русі більшовицькій) залюбки ставали психіатрами.

У липні 1808 р. Артем Ведель умер, не дочекавшись амністії.

1.

Навесні 1901 р. в Київській духовній академії відбувся концерт/лекція пам’яті Веделя. Доповідь зробив В. Г. Петрушевський (був регентом академічного хору — того, яким свого часу керував Ведель). Доповідь невдовзі було опубліковано. Ось її початок: “Одним из средств, которым пользовалось католичество для совращения православных, служила пышность богослужения, сопровождаемого гармоническим пением и музыкой. Это обстоятельство дало толчок введению в начале XVII века и в православное богослужение, прежде всего в Западной Руси, гармонического пения. [...] Почти каждое православное братство имело свою школу и певческий хор, составленный из учеников, а в братских школах пение было обязательным предметом”. Починаючи здаля, не забувши знайти для характеристики католиків дещо специфічне визначення “совращение”, Петрушевський переходить до суті: “Пастор Гербиний, посетивший Киев во 2-ой половине XVII века, так отзывается о церковном пении: “Грекороссияне гораздо святее и художественнее (elegantius) прославляют Бога, чем римляне. Псалмы и другие священные песнопения возглашаются в музыкальном сложении, в котором в приятнейшей и звучной гармонии раздельно слышатся дискант, альт, тенор и бас. В XVII и XVIII веках Киев вообще был рассадником знатоков хорового (*партесного*) церковного пения”.

Донорська роль Києва в подоланні дикості кліру на Московщині загальновідома. У Петрушевського бачимо спеціальний поворот цієї теми, присвячений технології богослужіння — музиці та співу. Отже, з Києва “вызывались искусные регенты для организации хоров и обучения партесному пению в Москву и другие северно-русские города. Здесь, в Киеве, была переработана, усовершенствована и впервые применена заимствованная с запада линейная нотная система, получившая название *Киевского знамени*. Здесь же сложился особый церковный распев [...], особый стиль пения, которые издавна принято называть *Киевскими*” (курсив Петрушевського).

Професор кафедри хорового співу Київської консерваторії п. Ніна Королюк (з якою я знайомий давно і монографія якої про українських композиторів прикрашає мою бібліотеку) пояснила дещо про партесний спів, але, зрозуміло, мої знання лишилися поверховими. Відтак уникатиму фахових понять і термінів (хоча насправді вони є цікавими завжди — ідеться про музику, літературу чи астрономію).

Продовжимо: “Из числа Киевских певцов и композиторов XVII века известны: архидиакон Киево-Братского монастыря Михаил и *творец строчного пения* Федор Тернопольский, которые в 1652 г. были вызваны в Москву вместе с киевскими певчими; старец Иосиф Загвойский, который учил петь по партесам и которого царь Алексей Михайлович требовал в Москву на время (в 1656 г.); киевский вспевак Іоанн Календа, который состоял в 1666 г. в хоре государевых певчих дьяков. [...] Упоминается еще имя некоего Зюски, “творца ветхого, иже составил песни Моисеовы в концертах”, и монаха Елисея”. Теоретик і композитор Микола Дилецький написав підручник “Мусикийская грамматика”, який протягом багатьох десятиліть був щоденною книгою для авторів і виконавців хорових творів. У бібліотеках Софійського собору та Михайлівського монастиря довго зберігалися рукописні ноти популярного в минулому А. Рачинського, “но самым знаменитым и популярным композитором киевский школы был Артемий Лукиянович Ведель”.

Восени 1997 р. в конгрегаційній залі Києво-Могилянської академії, в рямцях наукової конференції, присвяченої 230-річчю композитора, відбулася презентація першого анотованого покажчика його творів; ідеться, зрозуміло, лише про те, що збереглося: 31 хоровий концерт, дві “Літургії св. Іонна Златоуста”, “Всенощна” (39 номерів) та понад 40 творів на канонічні тексти (переважно хорові, а також для вокальних тріо). Дискографія творів Веделя нараховує 5 дореволюційних записів (1909—1912), 29 записів у радянську добу та 4 платівки, записані за кордоном. Із зрозумілих причин серед останніх найцікавішими є записи Ф. Шаляпіна.

Трагічна доля і унікальна творчість Веделя надихнули сучасних митців на створення його образу в літературі й образотворчому мистецтві та навіть у симфонічній поемі. Попри все, Україна композитора майже не знає — хіба що випадково прочитане чи почуте прізвище (зрозуміло, не йдеться про музикантів і музикознавців).

2.

Не знаючись фахово на тому, що було сутністю життя Веделя, я наважився писати про нього, коли (працюючи над матеріалами до біографії Гоголя) взяв у руки сьоме число “Трудов Киевской духовной академии” за 1901 р. і натрапив на статтю Петрушевського, фраґменти з якої цитував вище. Часом вірю, а часом не вірю в те, що доля подає знаки, але в цьому випадку вразили збіги в особистому і творчому житті наших видатних земляків: і геній; і ранній успіх, визнання в середовищі людей, думка яких для обох багато важила; і потужний прорив української мовної/мелодійної стихії в те, що звучало в душі та виливалося на папір; і особливості психіки, які ставили обох на межу божевілля чи й штовхали на той бік межі. Обидва пішли з життя, маючи ледь за сорок років, проте Ведель належав до більш ранньої генерації і помер за рік до народження Гоголя. А сановний родич письменника Дмитро Прокопович Трощинський (статс-секретар за часів Катерини, сенатор за часів її сина Павла) власноруч відрахував за два твори Веделя 300 рублів — вважав себе меценатом і хотів благолєпія в своїй церкві. Нікоша Гоголь змалку бував у Кибинцях, у полтавській маєтності Трощинського, і змалку ж бачив, як гнеться його батько, управитель маєтку, перед посесором. Утім, мав нагоду на святах слухати в кибинецькому будинку декламацію старого, але бадьорого поета Василя Васильовича Капніста з сусідньої Обухівки: “Воззрите вы на те народы, // Где рабство тяготит людей; // Где нет любезныя свободы // И раздается звук цепей: // Там к бедству смертные рожденны, // К уничтоженью осужденны...” А потому показували балет: під музику кріпака-композитора танцювали кріпачки-балерини... З дитинства в юність Гоголь виходив позірно тихим, мовчазним і схильним до усамітнення, але в його душі вже прокидалися чорні демони, які пізніше з’їдять найголовніше: стихійну свободу його словесного хисту. Для Веделя життя починалося простіше і щасливіше. В енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона маємо посилання аж на сімох Веделів; шестеро з німецького й скандинавського дворянства, а сьомий — наш: син ремісника з київського Подолу. Повернемося до того, що повідомляє Петрушевський, знавець церковного співу і його історії: “Благодаря отличному голосу, в детстве он поступил в академический хор и в академии же получил образование умственное и музыкальное. [...] Обладая необыкновенным музыкальным дарованием, он был поставлен регентом академического хора. [...] Украшением этого хора был он сам со своим чудным тенором, привлекавшим к нему общее внимание киевлян. [...] Кроме певческого хора, в академии существовал и студенческий оркестр, в котором Ведель состоял первым скрипачем-солистом”. Мало що знаємо про якісь події в його дитячому і юнацькому житті, не пов’язані зі співом, скрипкою і камертоном. Можливо, вони траплялися, але скидається на те, що час цієї особливої людини визначали не годинники, а музичні такти. Втім, прийшла пора і для сюжетних зламів. Коли Московський генерал-губернатор звернувся до Київського митрополита з проханням прислати достойного регента, саме Ведель рушив до Москви (1788 р.). Протягом п’яти років керував капелами військових губернаторів. Через це відрядження не закінчив повного курсу в Академії, але насправді не мав у тому потреби: у своїй царині був не учнем, а найвищим академіком. Приїхавши в Київ на побачення з батьками, Ведель випадково познайомився з корпусним генералом Леванідовим, “который имел свой хор певчих, составленных из солдатских детей и вольных людей. [...] И как Ведель запел, то генерал и все присутствующие восхищены были до небес”. Леванідов запросив Веделя взяти під оруду свій хор, попередньо поклопотавшись про його звільнення з московської посади, а також про “производство в чин поручика, а затем капитана, и кроме того назначил своим адъютантом”. 1794—1796 роки були найщасливішими в житті музиканта. Керований ним хор швидко став одним із найкращих у Києві (де ніколи не бракувало співаків, а конкуренція була високою). В усіх публікаціях про Веделя згадується блискуче, запаморочливе виконання його концерту “Доколі, Господи, забудеши мя” в Михайлівському Золотоверхому монастирі, після чого князь Дашков, розчулений до сліз, подарував композиторові золотий пояс і 50 червінців. Петрушевський писав: “В это именно время написаны были лучшие его произведения. Помещики дорого платили за каждую его пиесу...” 300 рублів, яких не пошкодував Трощинський, це (сказали мені ті, кого питав) 60 корів. Не знаємо, як і на що витрачалися ті гроші; не знаємо, з ким приятелював композитор, і взагалі — чи мав якихось приятелів? У жодному з джерел, які студіювали біографи Веделя, немає посилання бодай на жіночу тінь біля його постаті. Жив музикою, жив у храмі, був самітником, був *послушником*, хоча й не жив за монастирськими мурами. Був таким, яким хотів стати пізній Гоголь (якщо таке визначення можна застосувати стосовно людини молодого віку).

> *“Коріння його мелодики простягається у всі шари й галузі нашої музичної стихії того часу... Він національно творить, при тому так, що національна стихія не уярмлюється, а зостається завше ясною, динамічною і активною. [...] Вогнистим метеором промайнув над Україною талант Веделя, полишивши загадку психологам і тайну біографам; його музична творчість та трагічна доля чекають свого дослідника”.*
>
> **О. Кошиць**
> **(Із лекцій, читаних у Вінніпезі 1942 р.)**

3.

Для вірних є Бог. Існує Церква і церкви; існує клір, богослів’я і богослови. З цього переліку Толстой визнавав лише Бога, за що Церква проголосила йому анафему. Чаадаєв визнавав і Бога, і Церкву, але не православну, а католицьку, за що цар оголосив його божевільним.

В. З. Завитневич у своєму розлогому нарисі про Хом’якова (“Труды Киевской духовной академии”, 1901, № 6—7—8) цитує лист одного з респондентів до цього теоретика слов’янофільства: “Мы сделали из веры покойные кресла и со всякими комфортами в них посиживаем”. Думка зрозуміла і не позбавлена слушності, але ось її подальший розвиток: *“Мы римские католики. Это зло вреднее, опаснее самого неверия, ибо оно ему корень”.* Коли Гонта різав католиків, то йшлося йому передовсім про польських магнатів і про євреїв-орендаторів, яким дісталися українські землі, шинки і навіть церкви завдяки змові між Москвою і Варшавою. Але чому нервується московська публіка? А тому що їхнє **слов’янофільство** є маскою для **панславізму**, який маскує агресивне **панправослав’я**. Гоголеві останніх років життя можна багато чого закинути, але до таких вивихів причетності він не мав. Попри це, його проголошують “своїм”, а респондент Хом’яков продовжує: “Эта мысль всего тяжче лежала на душе Гоголя; он, полагаю, изнемог под ее бременем. Он хотел быть монахом в мире, что всегда было трудно, а теперь невозможно”. Сам Хом’яков не “изнемог” — радше мав ментальність середньовічного хрестоносця; ось його позиція: “Все общины христианские должны к нам прийти со смиренным покаянием, не как равные к равным, а как владельцы частных истин”. No comment. Щоб наблизити перемогу над “християнами нижчого ґатунку”, Хом’яков і Валуєв (той самий, якого ви, шановні читачі, пам’ятаєте як осавула над українською мовою) ВИГОТОВИЛИ ФАЛЬШИВКУ: перший написав (а другий організував переклад грецькою) “старовинний рукопис”, агресивну апологію православ’я. Москва побавилася російським текстом (він рекламувався як “переклад з грецької”), але на вуха не стала. Хом’яков спакував валізку і рушив у Емс (той самий, шановні читачі, який дав ім’я паскудному царському указу про заборону нашого Слова). Гоголь страшенно зрадів (“Катихизис необыкновенно замечательный”), загорівся ідеєю його перекладу на європейські мови, але швидко охолов, і все скінчилося нічим. Печалі Гоголя не лікувалися чужими словами, не лікувалися навіть своїми — відтоді, відколи він перестав слова творити, а почав їх муштрувати на імперському плацу.

Ведель у систему координат, накреслену казенним православ’ям і його московською опозицією до понімеченого Санкт-Петербурга, вписувався погано. П’ять років диригуючи московськими хорами, мусив по-московському й співати; мало не всі (а кращі — всі) його твори побачили світ у Києві. Не був свідомим борцем, дисидентом; стихійно торував свою дорогу, як робить це вода під час весняної повені. Лютеранка Катерина сприймала православ’я як ваду підданого їй народу, яку мусить толерувати, наче холодну зиму. Художні смаки царського двору, орієнтовані на західні концертно-оперні зразки, поступово проникали і в церковну практику (бо охочих мавпувати й догодити було багато). Ведель до цього долучався з іншого боку: закам’янілі канони церковного співу розхитував (оживляв!) українською народною мелодикою — не навмисне, не для оригінальності, не для того, щоб сподобатися: так співала його душа. Музикознавці наголошують, що не з Веделя розпочався вплив народного мелосу на церковний спів. Прошу дарувати мені посилання на термін, зрозумілий лише фахівцям: так званий “спадний тетрахорд” можна прослідкувати і в церковних творах (починаючи з піснеспіву “Бог Господь” зі львівського Осмогласника), і в веснянці “Тут вона сіла”, і в піснях “Чом дуб не зелений”, “Ой, там на моріжку” та ін. Користався ним і Ведель, але саме в його творах має місце систематичне відлуння різних фольклорних засобів і мотивів. Не копіювання, а використання їх мелодійного сенсу. В творах Веделя музиканти бачать те, що ми — невтаємничені — розпізнаємо, почувши “Повій, вітре, на Вкраїну”, “Ой, гай, мати”, “Як умру, то поховайте”, “Тече вода в синє море”, “Їхав козак за Дунай”, “Ой, не світи,

місяченьку”, “Дівка в сінях стояла”... На емоційну образність духовних концертів композитора вплинуло і його звертання до популярної в міському середовищі пісні-романсу; цей жанр, безумовно, живився соками української народної пісні, але додавав до її мелодики власні тембри. Кажучи фігурально, ЦЕРКОВНОСЛОВ’ЯНСЬКОЮ ВЕДЕЛЬ СПІВАВ ТАК, ЯК ГОГОЛЬ ПИСАВ РОСІЙСЬКОЮ — ДУЖЕ ПО-УКРАЇНСЬКИ. Втім, і Микола Васильович не лишив без уваги українську пісню. Напровесні 1833 р. написав статтю “О малороссийских песнях”, і це була не просто стаття, це була справжня поема. Майже сім сторінок друкованого тексту вмістили все найкраще, що ми, українці, можемо сказати про фольклорні корені своєї музичної культури — і все найкраще, що можемо сказати про Гоголя, яким він був до фатального злому психіки. Кажуть, що розлогі цитати погано характеризують тих, хто до них удається, проте... Читаймо разом, пані та панове: “Все песни благозвучны, душисты, разнообразны чрезвычайно. Везде новые краски, везде простота и невыразимая нежность чувств. Где же мысли в них коснулись религиозного, там они необыкновенно поэтически. [...] Их вера так невинна, так трогательна, так непорочна, как непорочна душа младенца. Они обращаются к Богу, как дети к отцу; они вводят его часто в быт своей жизни с такою невинною простотою, что безыскусственное его изображение становится в них величественным в простоте своей. От этого самые обыкновенные предметы в песнях облекаются невыразимою поэзией, чему еще более помогают остатки обрядов древней славянской мифологии”. Письменник окремо зупиняється на особливостях *малороссийского стихосложения* (“самое выгодное для песен: в нем соединяются вместе и размер, и тоника, и рифма”) і переходить до того, що є для нас найцікавішим, якщо йдеться про творчість Веделя: “Характер музыки нельзя определить одним словом: она необыкновенно разнообразна. Во многих песнях она легка, грациозна, едва только касается земли и, кажется, шалит, резвится звуками! Иногда звуки ее принимают мужественную физиогномию, становятся сильны, могучи, крепки; стопы тяжело ударяют в землю, и, кажется, как будто бы под них можно плясать одного только гопака. Иногда же звуки ее становятся чрезвычайно вольны, широки, взмахи гигантские, силящиеся обхватить бездну пространства, вслушиваясь в которые танцующий чувствует себя исполином. [...] Что же касается до музыки грусти, то она нигде не слышна, так как в них. Тоска ли это о прерванной юности; жалобы ли это на бесприютное положение тогдашней Малороссии... но звуки ее живут, жгут, раздирают душу”.

4.

20-м січня 1799 року датоване розпорядження консисторії “о принятии в лавру в надежде получения монашеского чина капитана Веделя”. Став послушником, і з того дня життя його покотилося з гори в прірву. Цьому, одначе, передував Харків: у 1794—1798 рр. Ведель керував капелою Слобідсько-Українського губернатора, був капельмейстером вокального класу в Казенному училищі, до того ж маючи обов’язок щодо добору співаків для придворного хору в Петербурзі.

Після смерті Катерини (осінь 1796 р.) царем став її син Павло; його коротке правління позначене важкою для однозначних оцінок мішанкою реформаторських указів і вибриків радісного деспота, який нарешті допався до влади. Спеціальним указом усі непередбачені штатним розписом полкові капели було ліквідовано. Веделя — який раптом став не регентом, а просто капітаном — могли призначити на якусь стройову посаду. На початку 1797 р. він подав прошеніє про звільнення, відтак “от воинской службы на собственное пропитание отставлен тем же чином с ношением мундира”. Композитор якийсь час працював у цивільному відомстві харківського губернатора, а наприкінці літа 1798 р. повернувся до Києва. Його відставка збіглася з царським указом про заборону співати в церквах концерти і взагалі всі “видумані в церковному співі вірші”. Мати композитора померла, а батько знову одружився — мачуха була молодшою від пасинка на кілька років. Не було ні роботи, ні заробітку, ні перспективи. У грудні 1798 р. Ведель пише в одному з листів: “Я не знаю, что мне делать. Мне кажется, что и Бог совсем оставил меня”.

Авторитетна дослідниця життя і творчості Веделя п. Тетяна Гусарчук (2001 р.) слушно звертає увагу на можливість релігійних сумнівів як однієї з причин, що провокували (чи принаймні поглиблювали) його душевну кризу. В одному з листів, написаних у цей час, композитор згадує про убивць, які прагнуть роз’єднати його з власним тілом “точно так, как разделили с Богом и Церковью и Христом ее, о коих я никакого понятия не имею, да и иметь не хочу”. Отже, з Богом, Церквою і Христом уже роз’єднали... слова “О коих никакого понятия [...] иметь не хочу” за побудовою речення стосується саме Бога, Церкви і Христа. Редакція “Домашней беседы”, де оприлюднено цей текст (1863, № 2), коментує його обережно: “... о коих (должно быть о мнимых убийцах, что ли — *Ред.*)” — з семи слів коментаря чотири припадає на “должно быть” та “что ли”. Фактично йдеться про те, що й редактори “Домашней беседы” сприймають ці слова як свідчення атеїзму (такого несподіваного для автора і виконавця духовної музики).

Відомо, що релігійна людина свої спонтанні (спровоковані підсвідомістю) сумніви може категорично засуджувати на рівні свідомості, що — як правило — не допомагає їх позбутися. Така ситуація може спричиняти напади самозасудження і депресії (зі спробами самогубства включно). Чи не про це свідчать слова Веделя з того ж листа: “... пасть и разверстие ада весьма широки, а дыхание моей жизни весьма долговечно: ибо ад мною наполнен”. Подібну колізію можемо прослідкувати в житті Гоголя. Релігійні мотиви в його розмовах і листах спочатку мають усі ознаки того, що є прихистком і втіхою: “Я прожил три недели хорошо в отношении моральном. Жил внутренно, как в монастыре, не пропустил ни одной обедни” (з листа, писаного 1845 р.). У 1848 р., під час перебування в Єрусалимі, Гоголь відчув гострий напад зневіри, який глибоко вразив і засмутив письменника. Його екстатичне боголюбство в останні роки життя дуже нагадує спроби чи то виправдати, чи то покарати себе, а вмер він тому, що *хотів* умерти — ніякої поважної *тілесної* хвороби не мав. В обох випадках — і стосовно Веделя, і стосовно Гоголя — маємо брати до уваги певне психологічне підґрунтя, на якому виникла фатальна драма.

Отже, збаламучений, пригнічений Ведель став послушником. Зробив те, на що не наважився Гоголь, але обидва були годні дослухатися лише до мелодій власної душі. Останні твори Веделя (осінь 1798 р.) концерти “Боже, законопреступниці восташа на мя” і “Ко Господу, внегда скорбіти мі, воззвах”; вони виконувалися в Братському й Софійському соборах, і на тому кар’єра композитора обірвалася.

Що робив у Лаврі? Достеменно не знаємо; є різні версії: одна про те, що критично сприйняв монастирське життя, бо його вчили лише “їсти, пити і спати”, інша — про жалюгідне вегетування божевільного, вчинки якого не можемо зрозуміти. Як і стосовно Гоголя, ніколи не матимемо однозначного трактування психічного стану Веделя. Знаємо, що був завжди надчутливий і схильний до меланхолії. Створюючи духовні концерти, часто спирався на скорботні тексти псалмів, у яких ідеться про страждання людини, про її переслідування ворогами. Проте і в Києві, і в Москві, і в Харкові протягом багатьох років давав собі раду в усіх практичних справах, службових і приватних; жодних посилань на його психічну неадекватність до 1798—99 рр. не маємо. На жаль, схильність до психопатології може прогресувати, а обставини життя композитора сприяли саме такому перебігові подій — ця точка зору здається мені переконливішою, ніж інші. Візьмемо до уваги, що на той період припало захворювання Веделя на дифтерію, яка супроводжується важким затруєнням мікробними токсинами, що могло спровокувати психоз. Так чи інакше, з Лаври пішов. І пішов, забувши там духовну книгу зі своїми нотатками про Катерину і Павла. Кілька тих нещасних рядків можна потрактувати і як фантазію, і як маячню, і як політичну крамолу: імператорові Ведель пророкував насильницьку смерть. Невдовзі Павла таки вбили; в Петербурзькому Ермітажі вам і сьогодні покажуть масивну срібну табакерку, якою вірнопіддані садонули монарха в скроню. “Дело о сумасшедшем капитане Веделе, написавшем многие нелепости на белых листах печатной книги” спричинилося до того, що “смирительный дом” назавжди став прихистком музиканта в земному житті. Деталь, вигадати яку не зміг би жоден сценарист: із літа 1799 р. до осені 1806 р. Веделя тримали в добре знайомому киянам будинку на розі вулиць Хоревої та Костянтинівської (Поділ) — у т. зв. “будиночку Петра І”, де навіжений цар колись зупинився на кілька днів. Доживав Ведель у “Кирилівці”, теперішній лікарні ім. Павлова. На смерть (у липні 1808 р.) його віддали додому. Префект Київської академії архімандрит Мефодій (Піснячевський) засвідчив, що композитор “удивил и духовника, и домашних, и знакомых тихою предсмертною беседою” про те, що люди мають бути “кротки, смиренны, несамонадеянны, благочестивы и любвеобильны к ближним”. Це, загалом, не збігається з офіційною версією про божевілля, відтак біографи Веделя вважають його багаторічне утримання в “смирительном доме” необґрунтованим (я додам: якщо навіть у 1799 р. мали місце якісь розлади психіки). Бідний, бідний, бідний Ведель...

Київ. Поділ. Братський монастир і Духовна Академія

Як завжди, коли йдеться про жертви імперії, до скорботи долучаються радикальніші почуття. Україна невдовзі після смерті Веделя народила Шевченка, і про такі почуття він *сказав*. Звертаю увагу шановних читачів на те, що не є схожим на випадковість: зацікавлення композитора і поета певними текстами з Книги псалмів. “19 декабря 1845 р.” (за тиждень до “Заповіту”) — такою датою позначені Шевченкові переспіви десяти псалмів, два з яких посіли особливе місце в творчості Веделя. Псалом 12 (у церковнослов’янському звучанні “Доколі, Господи, забудеш мя”) Шевченко інтерпретує так: “Чи ти мене, Боже милий, // Навік забуваєш, // Одвертаєш лице своє, // Мене покидаєш? // Доки буду мучить душу // І серцем боліти? // Доки буде ворог лютий // На мене дивитись // І сміятись...” Псалом 136 (“На ріках Вавилонських”) став основою двох концертів, написаних у різних тональностях; кожна музикознавча розвідка, присвячена стилю Веделя, у той чи інший спосіб спирається на цей твір. Ігор Соневицький (“Артем Ведель і його музична спадщина”, Нью-Йорк, 1966) вважає, що тема поневоленої нації знайшла відгук у душі композитора, і за біблійними алегоріями він ховав тугу патріота України. Шевченко пише прозоро: “На ріках круг Вавілона, // Під вербами в полі, // Сиділи ми і плакали // В далекій неволі; // І на вербах повішали // Органи глухії, // І нам стали сміятися // Едомляне злії: // “Розкажіть нам пісню вашу, // Може, й ми заплачем. // Або нашу заспівайте, // Невольники наші”. // Якої ж ми заспіваєм?.. // На чужому полі // Не співають веселої...” Імовірність того, що Шевченко знав бодай прізвище “Ведель”, практично не відрізняється від нуля, але не йдеться про збіг — ідеться про Україну.

5.

Насамкінець спробую виокремити узагальнюючі характеристики творчості Веделя, якими їх бачать музикознавці. Якщо йдеться власне про ремесло (в кращому розумінні цього слова), можемо говорити про органічну єдність музики і словесного тексту (1); синтез елементів західноєвропейської музики з українськими народнопісенними джерелами (2); в гармонії — дотримання класичного стилю (3); системне використання поліфонії, що динамізує матеріал (4); застосування звукової колористики зі змінними складами хору (ансамблями), контрастами між високими та низькими голосами (5); протиставлення ансамблів з меншою кількістю голосів та повнозвучного хору (6).

Нема сумніву, що окремі позиції цього переліку (чи й застосування всіх) притаманні не лише творчості Веделя. Проте якщо йдеться про видатну особистість, за межами технології завжди лишається “щось” — те, що важко назвати словами. В. Петрушевський так пише про композитора: “Характеристическими свойствами музыки Веделя являются ее религиозное воодушевление, особенная прочувствованность и задушевность, глубокий лиризм, а по местам даже нервность. Огонь зажигается только от огня, и искреннее живое чувство всегда находит отклик в душах других людей”. Якщо ці люди мають душу. Ті, що командували життям композитора, його музику заборонили. Феноменальною є здатність великодержавницької системи (незалежно від того, який бюрократ уособлював її в тому чи іншому інциденті) нищити все найкраще в Україні саме тому, що воно — найкраще. Заборону на церковне виконання творів Веделя фактично НІКОЛИ скасовано не було; в прийнятому Св. Синидом 1911 р. переліку дозволених творів жодної згадки про Веделя нема. На свій страх і ризик регенти церковних хорів “розчиняли” його партесні концерти в анонімному потоці музики, співаної в службах. У датованому 1912 роком розпорядженні архієпископа Херсонського та Одеського Никанора можемо прочитати: “Строго запрещается петь известное под именем Веделя”. Виходячи з того, що знаємо про сьогоднішнє церковне життя в тій місцині, можемо припустити, що Никанор і досі стоїть на чатах. *“Не вписуючись у прокрустове ложе великоросійської культурної доктрини, не маючи змоги вповні реалізувати власний творчий потенціал, не бажаючи змінювати власні принципи і переконання, [...] Ведель став жертвою політичної кон’юнктури. Це неабияк вирізняє постать Веделя серед багатьох його іменитих співвітчизників, котрі, ставши вірнопідданими слугами російської корони, поклали свої здібності і талант “на алтарь великодержавного отечества”. На відміну від них, Ведель протягом майже всього життя перебував у сфері українських естетичних запитів, постійно підживлюючи свій творчий потенціал родючими джерелами вікових національних традицій”.* (Ігор Тилик, 2001).

У статті використано фраґменти з книжки “Гоголь. Геній і божевілля”, роботу над якою я розпочав із сином Олександром (1958—2005) і яку сподіваюся завершити.

“Цей колектив — серед найкращих творчих класичних колективів, які є окрасою, славою України”.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Артистка Людмила Єфименко. Портрет на тлі білого екрана

НЕ ЗАЗІХАЙТЕ НА АНСАМБЛЬ ім. БОРИСА ЛЯТОШИНСЬКОГО!

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

Нас, шанувальників класичної музики, дуже непокоїть колотнеча навколо Ансамблю класичної музики ім. Бориса Лятошинського, створеного незабутнім диригентом Віктором Іконником, Ансамблю, чиє активне творче життя подвижницьки продовжує його дружина, також прекрасний диригент Валентина Іконник-Захарченко. Непокоїть те, що час від часу виникають якісь проблеми перебування Ансамблю в костелі св. Миколая на Червоноармійській вулиці. Та ці проблеми так чи інакше розв’язуються, бо в усьому світі творчі колективи виступають у католицьких, протестантських, православних храмах. Так помалу стає і в нас. Хоч ми вважаємо, що час уже збудувати у столиці ще один (на допомогу філармонії) класичний концертний зал. Розуміємо, побажання надто фантастичне, але все-таки...

Цього листа пишемо через облудну думку, яку пустила між люди газета “Коммерсант” (схоже — не наша, а російська в Україні). Ми люди різних мистецьких і технічних професій; багато хто з нас має і музичну освіту і всі ми є патріотами та шанувальниками славетного українського колективу — Ансамблю ім. Лятошинського. Тому і вирішили звернутися до міністра культури, до різних газет, у тому числі й колективу “Коммерсанта” з цим листом, аби не лише заперечити оцінки журналістки Юлії Бенті, висловлені в її публікації на шпальтах “Коммерсанта”, а й переконати “рецензентів” її штибу про неприпустимість подібних аматорських відгуків. Ось цитати з писань Ю. Бенті: “Скучные духом”; “Ансамблю совсем не удался Бах; “не брезгуя даже средствами попкультуры” (це про композиторів української духовної музики); “предельно виртуозная оратория прозвучала скучно и вымученно” (це про виконання Пасхальної ораторії Баха, яка звучала прекрасно і за яку зал дякував щедрими оплесками). Ще цитата: “В далекие репертуарные перспективы украинской музыки на сцене Дома органной музыки мало верится”. І далі, в тому ж дусі: “Баха... в исполнении Ансамбля классической музыки им. Лятошинского лучше вовсе не слушать”. Ще далі Юлія Бентя і зовсім розійшлася: диригентів В. Іконник-Захарченко та І. Андрієвського називає... вдовою і скрипалем. Такий ззовні наче сентимент, але за ним — безпардонна спроба підкреслити ніби неповноцінність диригентів, чи що Ви мали на увазі, “тактовна” п. Юліє?

Незабутній Віктор Іконник

Не обійдемо увагою і таку сентенцію: “...программа нынешнего концерта содержит *скрытый намек* на существование *некой* киевской репертуарной политики”. Тобто авторка хоче нам втовкмачити, що нема в Києві ніякої репертуарної політики! Бідна! Не знає, що в Києві за сезон, як ходити, можна щодня слухати в концертах море вітчизняної й світової музики, саме класичної, про яку тут мова. А проблеми — то вже зовсім інша тема, і де їх не буває? І як треба не любити українську культуру, аби все позитивне зводити до негативу!

Але наведемо ще пасажі зі статей. З’ясовується, що у львівського композитора Олександра Козаренка музика — то “нехитро сбитые конструкции...”, що Ігор Андрієвський “пошел *на одну хитрость*: смешал на сцене мужскую и женскую части хора”. Ніяких хитрощів тут нема. Це часто робиться за потреби. Ще Ви образили солістів, які, мовляв, із концерту в концерт залишають... “граблі” — недоробки. Ох і жаргончик!

Слідом за негативними заголовками (“Реквием Брукнера испортили сюиты Респиги”, “Скучные духом”) як по маслу пішла вся недоброзичлива балачка. Писати непоштивим стилем про таку тонку матерію як музика — не гоже.

Фінальні слівця зі “Скучних духом” (придумати ж таке!): “...его лучше вовсе не слушать” — якраз і демонструють, для чого це писалося. Не вийде по-Вашому, Юліє Бентя. В Україні слухачі талановиті — вміють слухати й цінувати. Ми відкидаємо Ваші лукаві писання, адже сотні тисяч киян, гостей столиці слухали і слухатимуть у виконанні Ансамблю і новітню українську духовну музику, і твори Баха, Моцарта, Бетховена, Гайдна, Брукнера, Брамса, Россіні й ще багатьох великих композиторів.

Вам мало віриться в репертуарні перспективи “украинской музыки на сцене Дома органной и камерной музыки” (справа зовсім не в Домі, то є камуфляж думки), бо від статті заносить недобрим антиукраїнським душком. А ми віримо в розвій класичного музичного мистецтва в Україні загалом і в нові творчі злети Ансамблю ім. Бориса Лятошинського зокрема.

І ще щодо “методів” роботи журналістки: писати про колектив і не познайомитись при тому з його художнім керівником і диригентом, не поспілкуватися з ним — не зовсім тактовно.

Очевидно, Вас не було в переповненій, незважаючи на спекоту, залі, коли 21 липня продовжувачка справи великого Іконника, його дружина Валентина Іконник-Захарченко, народна артистка України, диригувала грандіозною месою Бетховена. Твір слухали на одному диханні. По закінченні слухачі кілька разів викликали диригента, її прекрасних солістів на біс, дякували їм квітами й щирими оплесками.

У щорічнику “Українська Академія мистецтв” знаний у світі мистецтвознавець Василь Томашевський написав, що вважає цей Київський колектив найкращим у сучасному виконавському світі. Ми приєднуємося до цієї думки: так, він справді один із кращих.

І насамкінець звертаємося і до міністра культури Юрія Богуцького з проханням стояти горою за це неповторне дітище Віктора Іконника, оберігати його від зазіхань і образ. Цей колектив — серед найкращих творчих класичних колективів, які є окрасою, славою України. Так думаємо ми, і з нами — тисячі шанувальників Ансамблю ім. Б. Лятошинського.

Ніна КУЗЬМЕНКО, *кандидат технічних наук, старший науковий співробітник;* **Василь КУЗЬМЕНКО**, *доктор технічних наук, професор;* **Борис ДОВГАНЬ**, *скульптор, заслужений діяч мистецтв України;* **Рита ДОВГАНЬ**, *літератор;* **Катерина МИХАЙЛИШИН**, *арт-професор, США;* **Лариса ІВАНОВА**, *художник;* **Леонід ЧЕРЕВАТЕНКО**, *письменник;* **Людмила ОСТАПЕНКО**, *“КІД-пресс”;* **Марія КОЛИХАН**, *“КІД-пресс”;* **Валентина ЗДОН**, *співробітник продюсерської компанії “Етуаль”;* **Надія ЗАЙЦЕВСЬКА**, *інженер-будівельник;* **Наталія КОЗМІНА**, *інженер;* **Олена МУЛИК**, *кандидат фіз.-мат. наук;* **Таміла МАТУСЕВИЧ**, *інженер;* **Валентина ПОПЕЛЮХ-СТУС**, *інженер;* **Стефанія ДОВГАНЬ**, *оперна співачка, Німеччина;* **Марина ГОНЧАР**, *мистецтвознавець, піаністка;* **Катерина БРОНДУКОВА**, *актриса;* **Луїза ЗУБЧЕВСЬКА**, *інженер;* **Марія МИКОЛАЙЧУК**, *народна артистка України;* **Віталій КУНЕЦЬ**, *професор;* **Максим КУНЕЦЬ**, *скульптор;* **Ганна ОЛІЙНИК**, *заступник директора Центру народної культури та музею Івана Гончара;* **Єлизавета СНІТКО**, *директор вечірньої школи № 18;* **Михайло ДУБІЙ**, *співробітник Музею літератури;* **Тетяна МАЛІНІНА**, *приватний підприємець;* **Тетяна ГОЛОВЧЕНКО**, *заввідділу І дитячої клінічної лікарні;* **Людмила ДЕРЕВ’ЯНКО**, *кандидат медичних наук, доцент Медичної Академії післядипломної освіти;* **Світлана ПОПЕЛЬ**, *працівник Української енциклопедії;* **Наталія СЕЛІВАЧОВА**, *завідувач Музею “Михайлівський собор”;* **Михайло СЕЛІВАЧОВ**, *доктор мистецтвознавства;* **Сергій ЗАГУРСЬКИЙ**, *науковий співробітник Київського національного університету ім. Т. Шевченка;* **Людмила ХІВРИЧ**, *кандидат мистецтвознавства;* **Михайло РИБАК**, *випускник магістратури Київського національного університету ім. Т. Шевченка.*

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор **Павло МОВЧАН**

Головний редактор **Любов ГОЛОТА**

Редколегія
Любов ГОЛОТА, Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Анатолій ПОГРІБНИЙ, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора **Олександер ШОКАЛО** 279-49-47
Заступник головного редактора **Петро АНТОНЕНКО** 279-49-47
Заступник головного редактора з виробничих питань **Наталія СКРИННИК** 278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар **Ірина ШЕВЧУК**
Відділ літератури **Уляна ГЛІБЧУК** 270-55-57
Відділ культури **Валентина ДАВИДЕНКО** 270-55-57
Відділ мови **Ніна ГНАТЮК** 279-49-47
Відділ просвітянської роботи **Микола ЦИВІРКО** 279-39-55
Відділ коректури **Ірина СТЕЛЬМАХ** 278-63-69
Комп’ютерна верстка **Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ** 278-63-69

Черговий редактор **Олександер ШОКАЛО**
Бухгалтерія 279-41-46
Адреса редакції: **вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001**
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua
Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301232 Загальний наклад — 30000
Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**
Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги: на місяць — 3,38 грн. на 3 місяці — 9,89 грн. на 6 місяців — 19,18 грн.
4 820095 780016 07032

“Якщо хтось хоче двомовності, радимо йому вивчити українську мову”.

БЛОК ЮЛІЇ ТИМОШЕНКО: УКРАЇНСЬКИЙ ПРОРИВ

Петро АНТОНЕНКО

На міжпартійному з’їзді Блоку Юлії Тимошенко лідерка БЮТ більшу частину своєї доповіді — майже годину — присвятила презентації програми “Український прорив”, яка, власне, є й виборчою програмою і, якщо дивитися ширше, ініціативою, яку Блок запропонував суспільству на найближчі роки. А за кілька днів до цього, на зустрічі з журналістами України і зарубіжжя Юлія Тимошенко презентувала цю програму протягом майже трьох годин. Чому “прорив”? Бо всілякі “еволюції”, заявила лідерка БЮТ, лише законсервували більш як на десятиліття убогий напівколоніальний статус України. Чому ініціатива від БЮТ? Бо у лідерки Блоку є досвід прориву ще з часу віце-прем’єрства в уряді Ющенка, коли довелося за кілька місяців розчищати мафіозну енергетичну галузь і наповнювати злиденний бюджет, щоб почати виплати багаторічних боргів із зарплат і пенсій. Блок готував цю програму кілька останніх років і основні положення вже є у вигляді законопроектів.

Які ці основні положення? Програма “Український прорив” — це швидка й корінна трансформація України: політична, економічна. 12 напрямів. По кожному — кілька ключових тез: що треба робити негайно. Першим напрямом принципово поставлено Конституційний прорив. Це та реформа з виходом на нову Конституцію, яку Юлія Тимошенко презентувала за два тижні до цього (див. “СП”, ч. 30). Без створення відповідальної влади жодні прориви й програми неможливі. До цього примикає й другий напрям — судово-правовий прорив.

Характерно, що на третій позиції — інформаційний прорив. “Без створення потужних ЗМІ, не залежних від тиску влади і кланів, без свободи слова неможлива свобода людини”, — цитую доповідь на з’їзді.

На наступних позиціях стоять антикорупційний прорив, демографічний, інтелектуальний. Дуже шкода, що за браком місця не можу ширше розгорнути ці позиції: як позбутися слави однієї з найкорумпованіших країн, як припинити вимирання і розумову деградацію нації.

І лише з розв’язанням названих проблем будуть і економічні успіхи. Про це — в наступних напрямах програми: транзитний прорив, підприємницький, енергетичний, інвестиційний, будівельний. Знову — лише про одну тезу з десятків. Юлія Тимошенко переконливо спростовує міф про так звану “енергетичну залежність” України. З нею давно можна було покінчити, але на заваді — запроданство так званої владної еліти, що умисне прив’язує країну до різних труб і кранів, щоб тримати в колоніальному енергоярмі.

Окремо виділено аграрний прорив. І знову — спростування ще одного міфу: про так звану “збитковість” аграрної сфери. Тої, що є високоприбутковою у всьому світі, але чомусь “збитковою” у нас через дикунське ставлення влади до села й селянства.

А тепер — про одну несподівану для політикуму, преси і, мабуть, самих учасників з’їзду річ. Почала свою доповідь (і присвятила цьому добру

Фото із сайту Ю. Тимошенко

третину виступу) Юлія Тимошенко не з програми “Український прорив”. Почала з теми нашої духовності, моралі, історичної пам’яті, “без чого не буде жодного прориву”. Навіть глибше — з того, якою ми ростимо майбутню Україну. Зачитала результати шкільного тесту, який, мабуть, страшніший за багато інших опитувань. Це коли учні старшого класу далеко не одразу й далеко не всі змогли сказати, хто такий Тарас Шевченко, коли взагалі не змогли сказати, хто такі Василь Стус, Василь Симоненко, Михайло Коцюбинський, а на запитання “Хто така Леся Українка?” один із учнів відповів: “Це площа біля “МакДональдса”.

Раз і назавжди лідерка БЮТ запропонувала припинити спекуляції щодо двомовності, чітко заявивши, що єдиною державною мовою була і повинна бути українська. І далі цитую: “Якщо хтось хоче двомовності, то порадьмо йому вивчити українську мову”. Ще різкіше вона відповіла на закид, що мовляв, її Блок виявляє великодержавництво, “насаджуючи” єдину державну мову: “Це ганьба для громадянина держави, якщо він не володіє державною мовою і не користується нею”.

Від газети “Слово Просвіти” мені вдалося поставити Юлії Тимошенко два запитання. Одне стосувалося захисту української мови, культури, наших національних святинь (Лавра, Канів і багато інших), на які чинять тиск олігархи, де все розпродається й забудовується. Відповідь: Блок пропонує не просто разові подачки, меценатство та спонсорство, а чіткий державний захист і підтримку насамперед з бюджету держави нашої культури, наших святинь. Друге запитання поставлено у зв’язку з тим, що з’їзд проходив 5 серпня, у день 70-річчя початку масових репресій 1937-го року: “Як зробити, щоб у рік цього ювілею, в рік 90-річчя Жовтневого перевороту, назавжди покінчити з тим, що ідейні нащадки Сталіна стають спікерами й віце-спікерами українського парламенту, взагалі потрапляють туди? Як перегорнути цю трагічну сторінку вкраїнської історії?”

Юлія Тимошенко закликала до повної реабілітації жертв комуністичного режиму (між іншим, з поверненням їм чи нащадкам пограбованого у них майна), до покаяння деяких політичних сил за терор проти народу. Нарешті, за недопущення до парламенту соціалістів і комуністів, які стали “оправою мафіозних кланів”.

Що ще запам’яталося на з’їзді? Схвалення залом пропозиції про необхідність встановити довічне ув’язнення для державних посадовців за корупцію.

З виступу Миколи Томенка: “Головний ворог виборів — це велике розчарування в суспільстві, і ми, політики, частково несемо за це відповідальність... Політики не всі однакові, як це вкладають у голови народу. Нагадаю, що з вересня 2005 року жоден представник БЮТ не був на посаді міністра чи губернатора. І що наша фракція ще торік пропонувала парламентові скасувати недоторканність і пільги депутатів”.

З виступу Володимира Бондаренка, голови Київської організації ПРП: “Український прорив — це ще й прополювання бур’яну. Треба виполоти декого, що обріс “зеленню”. А декого пересадити туди, де вони звикли сидіти змолоду”. І далі — про горе-міністра транспорту Рудьковського з його нескінченними аваріями на залізниці: “Якби в загоні Ковпака замість Руднєва був Рудьковський, війна закінчилася б на рік раніше”.

* * *

Перша п’ятірка виборчого списку Блоку, затвердженого з’їздом, така: Юлія Тимошенко, Олександр Турчинов, Микола Томенко, Йосип Вінський, Андрій Шевченко. Усі, окрім Вінського, були в першій п’ятірці й на виборах торік. У першій десятці — Віктор Пинзеник, Григорій Омельченко. У списку кандидатів також — голова “Просвіти” Павло Мовчан, голова НСПУ Володимир Яворівський, член правління ВУТ “Просвіта” Георгій Філіпчук і всі 103 депутати від фракції БЮТ у щойно розпущеному парламенті, які добровільно склали свої повноваження. Юлія Тимошенко щиро подякувала їм, зазначивши, що без цього мужнього безпрецедентного вчинку дострокові вибори були б неможливими.

Орієнтир Блоку на вибори — 226 мандатів, тобто, вперше в історії — одноосібна більшість однієї політичної сили. Скептикам лідерка Блоку нагадала, що 2006 року БЮТ набрав удвічі більше голосів, ніж на попередніх виборах. Тепер для 226-ти треба набрати вдвічі більше, ніж торік. Якщо буде менше, БЮТ утворить парламентську більшість із “Нашою Україною”. Лише помаранчева більшість, а на жодні інші потворні коаліції Блок не піде.

— Ваші серця б’ються в унісон з Україною, — звернулася на початку з’їзду до його делегатів Юлія Тимошенко. А потім звучала Молитва за Україну — “Боже великий, єдиний”, яку натхненно проспівала Ніна Матвієнко разом із хором імені Ревуцького. Потім Гімн України, який виконав разом із залом Олександр Пономарьов. Потім був з’їзд. Тепер — виборча кампанія, вибори. За Україну, за її долю.

ОЛЕГ ТЯГНИБОК: ПАРТІЙ БАГАТО — «СВОБОДА» ОДНА!

“Свобода” багато сил доклала для консолідації націоналістичного і націонал-демократичного середовища. Та спочатку колишні комсомольські вожді, які пішли у “Правицю”, зробили все, щоб не включати туди “Свободу”, а згодом вони ж завели у ліве блокове болото НУ-НС свої партії та членство. Сьогодні “Свобода” дає можливість вибору всім рядовим членам націонал-демократичних сил проголосувати за національну ідею, а не за “шмат гнилої ковбаси” і місце власного лідера у чиємусь клановому блоці. Для цього “Свобода” йтиме на вибори самостійно з чіткими ідеологічними гаслами, з чесним звітом про виконану роботу в умовах боротьби проти всіх у місцевих органах влади.

У цій ситуації вибори для “Свободи” — це спроба розірвати зачароване коло кучмівських та кумівських кланів і дати людям можливість вибору. Для нас вибори — це передусім плебісцит честі. Перепис нації, який засвідчить українців не лише за громадянством, а передусім — по духу і крові. Сьогодні гасло “Партій багато — Свобода одна” — не лише влучний вислів, а й сумна правда про абсолютне вихолощення української політики (принаймні її правого табору, де окрім “Свободи” просто нікому ані захищати українців, ані відстоювати їхні ідеали).

ОБ’ЄДНАННЯ “СВОБОДА” — ПРОТИ ВСІХ!

Більше того, “Свобода” — єдина права партія, яка йде на вибори під виразно національними й націоналістичними гаслами, і наше завдання — дати можливість виборцеві обирати не лише зі спектра лівих партій та олігархічних зграй, а й обирати ідеологію та переконання. Ми — єдина партія, яка не змінила ні команди (погляньте на списки інших партій), ні програми (сьогодні “Програма захисту українців” ще актуальніша, ніж досі).

“Свобода” свідома того, що ці вибори аж ніяк не призведуть до очищення авгієвих стаєнь влади. Ми йдемо на вибори, щоби пробити тріщину в скляній стіні системи. Коли це вдасться, влада лжееліти почне сипатись. Ми знаємо цю больову точку. Перший законопроект фракції ВО “Свобода” у новій Верховній Раді вже готовий — це закон про люстрацію за принципом трьох “К”, тобто усунення від влади усіх колишніх комуністів-кадебістів-кучмістів. Ми доб’ємося поіменного голосування, щоб народ бачив, яке багно знов обрав. Другий законопроект — про оприлюднення списків агентів КДБ СРСР, які перебувають або перебували на державних посадах в Україні, та про відкриття всіх архівів ВЧК, ОГПУ, НКВД, МГБ, КГБ. Знову ж, шляхом поіменного голосування. Хай народ бачить, скільки в новому парламенті гебістів. Наступним буде закон про графу “національність” у паспорті. На часі законопроекти про продовження мораторію на торгівлю землею до 2015 року та про перегляд приватизації усіх великих підприємств України. І так провокуватимемо Верховну Раду доти, доки вона знову не саморозпуститься. Усі неприйняті парламентом законопроекти “Свободи” виноситимуться на референдум. Тоді очевидною стане прірва між народом і лжеелітою, яка начебто “виражає його волю”.

Рік після виборів засвідчив, що без люстрації за принципом трьох “К” Україну найближчим часом чекає або катастрофа, або Коліївщина.

ЗА ДЕМОКРАТИЧНІ ІДЕАЛИ

ПАРТІЯ «БАТЬКІВЩИНА» ПРИЄДНАЄТЬСЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПАРТІЇ

Партія “ВО “Батьківщина” стане членом-спостерігачем Європейської народної партії (ЄНП) — найбільшої пан-національної правоцентристської партії. Цей крок демонструє, що “Батьківщина” захищає сучасні європейські демократичні цінності та ставить Юлію Тимошенко в один ряд із такими лідерами ЄНП, як президент Франції Ніколя Саркозі, прем’єр-міністр Нідерландів Ян-Петер Балкененде та канцлер Німеччини Ангела Меркель.

Президент Європейської народної партії Вілфред Мартенс виступив з промовою перед делегатами міжпартійного з’їзду БЮТ.

“ЄНП дуже задоволена, що ви виборюєте ті цінності, які ми підтримували під час помаранчевої революції, — сказав Мартенс. — Вірю, що Блок Юлії Тимошенко разом із “Нашою Україною” переможе на парламентських виборах і сформує новий демократичний уряд. ...Україні потрібен дієспроможний уряд, а не мафія”.

Юлія Тимошенко подякувала Вілфреду Мартенсу за пропозицію приєднатися до Європейської народної партії та винесла це питання на розгляд з’їзду, який висловився за приєднання до ЄНП.

ЄНП є найбільшою партією Європи, яка налічує 69 членів з 37 країн, 18 прем’єр-міністрів, 9 членів Європейської Комісії і найбільшу фракцію у Європейському парламенті (278 членів). ЄНП є провідною політичною силою Європейського Союзу.

У першій половині 2007 року члени ЄНП керували всіма інституціями Європейського Союзу. Ангела Меркель, канцлер Німеччини, була на чолі Європейської Ради, президент Португалії Хосе Мануель Баррозо очолює Європейську Комісію, німецький християнський демократ Ханс-Герт Поттерінг очолює Європейський Парламент.

НАГОРОДА “ЗА ВІДДАНЕ СЛУЖІННЯ УКРАЇНІ”

Блок Юлії Тимошенко заснував нагороду “За віддане служіння Україні”. Про це Юлія Тимошенко повідомила на міжпартійному з’їзді виборчого блоку.

Вона додала, що відзнакою за №1 нагороджується народний депутат V скликання від БЮТ Левко Лук’яненко.

ЛІДЕРИ ВИБОРЧИХ СПИСКІВ

Основні політичні сили провели з’їзди партій і блоків, на яких затвердили виборчі програми і списки кандидатів у депутати Верховної Ради

З’їзд Блоку “Наша Україна — Народна Самооборона” затвердив список, де перша п’ятірка така: Юрій Луценко — лідер “Народної Самооборони”, В’ячеслав Кириленко — голова партії “Народний Союз — Наша Україна”, Арсеній Яценюк — міністр закордонних справ, Анатолій Гриценко — міністр оборони, Микола Катеринчук — народний депутат парламенту V скликання.

* * *

З’їзд Партії реґіонів, яка йде на вибори самостійно, першим номером списку назвав Прем’єр-міністра Віктора Януковича. Далі у першій п’ятірці — Раїса Богатирьова, Тарас Чорновіл, Інна Богословська, Нестор Шуфрич.

Партія не формувала виборчий блок, а просто “поглинула” п’ять інших політичних сил, які в особі своїх лідерів увійшли до виборчого списку. Це СДПУ(о), Республіканська партія України (Юрій Бойко), “Віче”, ППУ (Анатолій Кінах), “Трудова Україна” (Валерій Коновалюк), представники СДПУ(о) і “Віче” — Шуфрич і Богословська — навіть у першій п’ятірці. Натомість не погодилися йти на вибори лідери соціал-демократів Віктор Медведчук і Леонід Кравчук.

* * *

З’їзд Соціалістичної партії визначив таку першу п’ятірку виборчого списку: Олександр Мороз — голова партії, Василь Цушко — міністр МВС, Володимир Бойко — голова правління Маріупольського металургійного комбінату, Валентина Семенюк — голова фонду держмайна, Станіслав Ніколаєнко — міністр освіти і науки.

ХВОРОБА КОМУНІЗМУ

Пропонуємо інтерв’ю з відомою в Україні людиною — Миколою СЯДРИСТИМ. Знаменитий майстер технічної творчості, чиї мініатюри десятки років дивують світ, Микола Сядристий не є професійним істориком. Але як людина глибокої ерудиції, вже багато років серйозно вивчає проблему комуноідеології, що на ціле століття засмітила голови мільйонам людей у десятках країн світу. Очевидно, не випадковий і той факт, що Микола Сядристий об’їхав усю Україну з сумною виставкою, присвяченою пам’яті жертв голодомору. Судження майстра різкі, часом несподівані, але, безумовно, заслуговують на увагу.

— Минулого року по всіх містах України мандрувала Ваша пересувна виставка. У Києві її відкривав Президент Ющенко. Ви сказали тоді: наша спільна трагедія в тому, що про витоки лівої злочинної ідеології суспільство не знає взагалі.

— Комуно-більшовицька влада нікуди не поділася. Вона лише трансформувалася. У цьому загадка сучасних днів. Я читаю тільки документи. Усе, що коли-небудь видавалося в Росії, в Радянському Союзі: Гітлер, Маркс, Геббельс, Лассаль, Вейслін, Сталін, Ленін — я перечитав багато разів. Що таке марксизм? Це ідеологія кримінальників і натовпу, який хоче “хлєба, зрєліщ і секса”, коли настають випробувальні моменти під час тих чи інших подій у суспільстві. Тоді натовп втрачає моральні принципи, хоче Гітлера, чи Мао Цзедуна, чи Пол Пота. У цьому суть марксизму. Не Сталін, не Гітлер і не Ленін породжували цю систему, її породив голодний натовп, який не хоче думати. Вийдіть на Хрещатик, ви його побачите. Жувальний апарат є, але думки немає жодної. Цих людей легко використовують. Маркс узагалі провокатор. Він виріс на межі панслов’янізму і пангерманізму: є в нього брошура “По і Рейн”. Спочатку вони з Енгельсом видали її анонімно, а потім уже підписали. Це була програма для Гітлера. “Все страны до Днестра и Дуная должны быть германизированы или завоеваны при помощи школ или осторожного перевоспитания. Само Провидение сделало так, чтобы под скрипку Германии плясали все остальные народы. Все страны, где есть германоязычное население, должны быть завоеваны, а именно Голландия, Бельгия, Судеты”. Все, що робив Гітлер, викладено в програмі Маркса.

— Ви вважаєте корисним читання Маркса?

— До речі, Маркса ніхто не читає. У Радянському Союзі, можливо, його читав тільки Сталін, більше ніхто. Його читають, тільки “вириваючи” якісь думки. І проектуючи оте суспільство загального кібуцу, всесвітнього, Енгельс говорив: “Побежденный безжалостно уничтожается”. А Маркс говорив: “Есть только одно средство ускорить кровожадный огонь и гибель старого общества — это революционный терроризм”. Щодо “Капіталу”, про який увесь час пишуть (зараз знову в Москві видали), Енгельс пише Марксу: “Было бы хорошо издать книгу, неважно как она будет написана, важно, чтобы она была потолще и чтобы немецкий филистер видел наши фамилии в базарном каталоге”. Маркс, відсилаючи Енгельсу рукописи, які були основою майбутнього “Капіталу”, написав: “Говно готово”. І Енгельс йому відповідає: “Говно очень тяжело читать: нет логической связи. Особенно их нарушают таблицы, которые ты вставил, очевидно, принимая большие дозы мышьяка против пахового карбункулеза”. (Маркс страждав на карбункульоз). А Маркс йому відповів: “Ты сам говорил — главное — мистифицировать идею”.

Маркс і Енгельс не мали жодного стосунку до Інтернаціоналу. Все це брехня в радянській ідеології, на яку працювала величезна кількість технікумів, шкіл, інститутів. Маркс пише Енгельсу в Манчестер: “Сегодня в Хрустальном дворе английские чартисты, французские социалисты создали Интернационал, где я присутствовал в виде безмолвной фигуры”. Але він туди вліз і почав диктувати права. І вони організацію знищили — за допомогою зв’язків перемістили Інтернаціонал в Америку. З радістю Енгельс Марксу пише: “Сегодня мы встретимся, посмеемся над гибелью Интернационала и над высокой политикой”.

Це були такі гравці. Енгельс любив жінок і борделі. В одному з листів писав Марксу: “Все документы обо мне находяться в доме терпимости, в главном, в Париже, адрес которого мне дал глава полиции Парижа. Скажу тебе откровенно, если бы у меня было 5 тысяч ренты, я бы всю жизнь занимался только французскими проститутками пока бы не умер, иногда рассуждая о чем-то высоком”.

— Аморальні були вожді…

— Маркс “закладав” комуністів. Ще в 1960 році канцлер Рау приїхав до Хрущова і передав йому листи — таку собі угоду між Марксом і поліцією, де Маркс зобов’язувався інформувати про комуністів, комуністичні організації. І щоб йому платили 25 фунтів стерлінгів за донос. У Маркса була взагалі партія така, як він називає своїх комуністів. Це 14 гомосексуалів, пияків. Маркс був пов’язаний навіть із кримінальним світом. У нього всі думки шизоїдні — початок суперечить кінцю. Полював на Ґарібальді, на національного героя Італії Мадзіні, який боровся за незалежність країни, на Лайоша Кошута. Він був феноменальним кілером політичного ґатунку. І ніде нічого не залишив, як будувати оцей соціалізм: украв ідею часів Французької революції. Віктор Консідеран написав “Маніфест 2000-ої партії”. Маркс і Енгельс украли його. У своєму маніфесті Віктор Консідеран кваліфікував селян як ворогів марксизму. Чому? Бо вони були приватники, виступали за французького короля. Винайшли пересувні гільйотини, їх вирубували по селах. І Маркс заявив, що всі селяни, які є приватниками, — вороги всесвітнього кібуцу. І Ленін теж узяв цю думку на озброєння. Він писав, що “крестьяне по своей природе тяготеют к свободной торговле”, і це є “величайшим злом. И здесь несовпадение интересов пролетариата и крестьянства. И здесь наступает трудный период войны с крестьянством… И мы будем бороться с крестьянством всеми имеющимися у нас средствами…”

Ленін абсолютно не мав уявлення, як будувати соціалізм. “При социализме все будут управлять по очереди и быстро привыкнут к тому, чтобы вообще никто не управлял. Мы не знаем, как строить социализм, но мы знаем направление к нему, и говорить конкретно было бы ошибочно”.

Навесні 1921 року проти більшовиків повстали ті ж матроси, які п’яними захопили Зимній. Ніякого великого протистояння там не було. Люди йшли на роботу і навіть не знали, що владу захопили приїжджі євреї зі Швейцарії: Ленін привіз 30 осіб плюс 2 агенти. Мартов, його друг, привіз 600 чол., Троцький — 235. Ось ці 1000 осіб в ослаблій Росії захопили владу.

— Але влада виявилася на диво живучою, винищила мільйони людей в Україні…

— Навесні 1921 року було повстання в Кронштадті, його учасники — переважно українці. Це Петриченко і махновці. І Ленін зрозумів, що влада розпадеться. Він приймає неп. Вважається, що увів ринкову економіку. Насправді ж це був відступ назад, аби підготуватися і все-таки зламати селянство. Ленін каже: “Крестьянство зажиточное — это вампиры, это кулаки, кровопийцы. Смерть им!” А далі: “На Украине все были против нас”.

80 % українського населення становили селяни. І вони були ворогами цієї системи, бо були приватники. А пізніше Радянський Союз сконав, бо у цій системі не було приватної власності.

Це й була загибель цієї, так би мовити, комунальної ідеї, яка народилася у Маркса й Енгельса. По суті, Енгельс за все життя не написав жодної брошури, статті про культуру. Вона йому була непотрібна. Енгельс пише Марксу, що вся інтелігенція — це “мусор образованный”. І Ленін ще 1913 року при обговоренні програми говорив: “Интеллигенцию надо держать в ежовых рукавицах”. І ще: “У советской власти нет на службе преданной интеллигенции. И даже та, которая перешла на нашу сторону, все время ждет нашего падения. Но мы их будем излавливать и расстреливать”.

А навесні 1921 року Ленін приймає рішення відступу. “Мы еще придем к террору, террору экономическому. Усилить карательные органы всячески нашими людьми, дабы не проспать второй Кронштадт”. Оболенський запитує: “Владимир Ильич, а сколько лет мы будем отступать?” — “Пока не наберем силы. 10 — 15 лет”. Якщо додамо 12 років приблизно від 21-го — 1933 рік.

— Ви сказали, що Гітлер начитався Маркса і навіть зайнявся плагіатом марксових ідей.

— Гітлер вважав, що Маркса взагалі ніхто не читає. Якби його читали євреї (бо він був євреєм-вихрестом), то вони його спалили б. Маркс пише: “Что является основой еврейской религии? Конечно же, корыстолюбие и эгоизм. А в чем заключается освобождение евреев?” І відповідає (єврей!): “Освобождение евреев заключается в освобождении всего человечества от евреев”. І Гітлер, начитавшись Маркса, каже: “Я не борюсь с марксизмом. Я лишь выполняю его заветы. Что я заметил? Из социал-демократов никогда не получались хорошие эсэсовцы, а из коммунистов получаются отличные! В связи с этим я дал указание — беспрекословно принять в нашу партию всех бывших коммунистов. А также назначаю главным прокурором рейха бывшего коммуниста Рональда Рейцера, а главным идеологом Германии я назначаю бывшего коммуниста Альфреда Розенберга”.

Фоторепродукція О. Литвиненка

Альфред Розенберг, до речі, бував у Києві, знав українську мову. Дружив з Блоком, Ходасевичем, Мережковським, Зінаїдою Гіппіус. Ось така міжнародна банда. Серед них було багато євреїв, які випали з єврейської громади, які різали євреїв з такою ж люттю, як і німці. І Муссоліні починав як марксист. Його подругою, редактором була соціалістка з Чернігова Анжеліка Балабан. Вона написала прекрасні спогади.

Є така фотографія: сидить Геббельс, а поряд стоїть Вальтер Ульбріхт і кричить: “Долой социалистов!” Він повторює Леніна. Бо Ленін нищив соціалістів і навіть змінив назву своєї партії. А Роза Люксембург написала проти Леніна брошуру. І Ленін відповів: “Это сука и дура”. Р. Люксембург була жінка самотня. У неї був тільки пес, а подруга — дружина Каутського. Більше нікого у неї не було. І вона в цей період дружила з Карлом Радеком. Він її “здав”, і її вбили. Можна сказати: Ленін “угрохал” Розу Люксембург разом із Карлом Лібкнехтом, батько якого дружив з Марксом, не знаючи, що той про нього в листах Енгельсу каже: “Этот осёл, который обладает одним только качеством: собрать вокруг себя таких же ослов, как и сам”. Усі, хто дружив з Марксом і Енгельсом, не знали, що вони про них думають. І тільки читаючи листи, ви бачите, які це страшні істоти. Навіть на морально-етичному рівні. Енгельс жив з двома жінками-ірландками і писав Марксу: “Дорогой Маркс, сегодня умерла моя любимая девочка Мери Грос. Скажу тебе откровенно — вместе с ней я похоронил остатки своей молодости”. А Маркс йому: “Очень жаль, что на месте твоей Мери не оказалась моя старуха, которая страдает многими недугами, и к тому же она прожила достаточно долго на свете”. Тобто, краще б померла його дружина, ніж коханка Енгельса. В іншому листі Маркс пише: “У меня прекрасная новость. Обладатель несокрушимого здоровья, дядя моей жены, заболел. Надеюсь, что когда он умрет, я получу часть наследства”. Енгельс відповідає: “Поздравляю вас с прекрасной новостью. Надеюсь, что долго ждать катастрофы не придется”. Це були дегенерати. Таких можна побачити на нашому телебаченні. Тут нічого не змінюється.

Найстрашніші катастрофи — геологічні й суспільні — коли з’являються мародери. Мародерів розстрілюють в усіх країнах світу. І коли відбуваються великі суспільні зміни — війна і голод — це теж пора злочинців, мародерів.

— Але ж революції й війни — це також час героїв?

— Ви народилися для щастя, думаєте, що життя — це пісня, це велике відрядження, за яке ми звітуємося тільки перед Богом. І весь час думаємо, що світ кращий, ніж насправді. Але світ завжди був трагедією, яку найкраще описав Шекспір. Король Лір кричить: “Прервалась связь времен!”

Усі, хто брав Берлін, доживали, риючись у смітниках. А гамлети запитують себе наївно: “Бути чи не бути?” І залишилися тільки ті, які не націонал-демократи. Скажімо, І. Дзюба не націонал-демократ, а націонал-комуняка. Він блискуче писав про русифікацію, але написав брехню. Як шкода, що українське суспільство не помітило книжки І. Дзюби “Западня”. Що він у ній пише? А пише те, проти чого виступав В. Стус. “У нас є двє говорлівиє старушкі”, — писав Стус перед смертю в щоденнику. Я не хочу називати, хто перша. А він каже — “і Дзюба, який пише у дусі 60-х років”. Дзюбу обурює Табачник, але це ж він його породив, як і ті, хто підтримував Дзюбу, — націонал-комуняки. А націонал-демократи — ті всі загинули, їх усіх перебили.

15 років тому я виступав з Морозом на телебаченні в день народження Леніна. І коли він сказав, що це була геніальна людина, яка хотіла ощасливити людство і Україну зокрема, я почав говорити, що тут, на Україні, за вказівкою Леніна знищили тільки за тиждень 5 тис. осіб! У повному зібранні творів читайте — Ленін поздоровляє тих убивць за “освобождєніє” Києва, “от хохлов освобождєніє!”

Прости Господи, у нас кожен другий хоче бути рабом, бо ще задурачений тією ідеологією. І тому головна проблема — вести просвітницьку роботу. Щоб люди знали, хто їх водить за носа, де вони народилися, і що вони повинні, зобов’язані створювати свою державу.

Матеріал підготував
Петро АНТОНЕНКО

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РЕСУРС І ВЛАДА

Володимир ІЛЬЇН,
доктор філософських наук

Суспільство сьогодні, як і шістнадцять років тому, в пору проголошення незалежності, як і тридцять — у часи “розвиненого соціалізму”, і сімдесят, коли розгорталася боротьба за виконання п’ятирічок, залишається в просторі нескінченної лавини тих самих, до болю знайомих своєю порожнечею слів, обіцянок, полум’яних промов, гасел в ім’я і для блага народу. Можливо, через особливість вітчизняної політики в ній десятиріччями залишаються ті самі дійові особи, які й проголошують традиційні гасла. Вони так звикли до ролі “поводирів” і “спасителів” нації, що ніяк не хочуть сходити зі сцени. Як у старих п’єсах: “Ява десята, особи ті самі”. А ми спостерігаємо нескінченні шоу, сварки, бійки, рокіровки, нудні діалоги тих, хто з погордою називає себе “я, політик”. Хоч подібна “демократія” більше нагадує суперечки мешканців комунальної квартири, а прогнози політологів, усупереч декларованому професіоналізму, схожі на політичне шаманство. І все це — в контексті патологічного прагнення до влади, яка перетворилася з тяжкого хреста на звабливу іграшку, блискуче намисто для дикуна, що призвело зрештою до втрати народом віри в прогрес України. Щоправда, при такому, без змін, розкладі провладного пасьянсу, який нічим, крім власного егоїзму, не підтвердив свого права на вирішення долі народу і держави.

Усі, навіть вороги незалежності, не мають сумніву в щасливій долі України, у якої для цього є все, в тому числі й вагомі, не до кінця розтрачені інтелектуально-творчі можливості. Про це красномовно свідчить уся наша історія — духу, культури, боротьби. Та коли дивишся на тих, хто за шістнадцять років зрісся з депутатськими кріслами, хто звично, в стилі партійно-комсомольського ретро читає кимось написані промови й заяви, хто через зарозумілість лише себе вважає борцем за “простого пересічного громадянина”, з’являється сумнів. Хоча б тому, що широковживане поняття “проста пересічна” людина — це повернення до “простої радянської людини”, повернення до радянської епохи, коли існували розподільники, коли в планах на п’ятирічку партапарат визначав, скільки метрів тканини, пар взуття, квадратних метрів житла, калорій на харчування тощо потрібно людині, щоб вона була “щасливою”, будуючи “світле майбутнє”. Так і сьогодні — мізерна пенсія й мізерна мінімальна зарплата, розраховані на ту ж “пересічну людину”, оголошуються як чергове досягнення влади. Тому й виникає велике, м’яко кажучи, розчарування в тих “провідниках” нації, які *повертають до минулого*, для яких існує не громадянин, а “проста людина”, яку можна перетворити на “гвинтик”.

Провідникам бракує не тільки культури мислення. Хоч, поза сумнівом, вони розсудливі, знаючі, з дипломами про вищу освіту й науковими ступенями. Крім усього, вони добре володіють технікою маніпуляцій, мистецтвом інтриги, вмінням “робити” гроші, жити не по совісті (а як інакше можна пояснити нескінченні зміни політичних орієнтацій), за будь-яких революцій чи контрреволюцій залишатися “на плаву”. Все це сьогодні називається *професіоналізмом*. Але ніхто з “рятівників” України не турбується про збереження й примноження інтелектуального багатства країни...

Адже тільки інтелектуальний ресурс, що його складають знання, освіта, творчість, дає людині можливість реалізувати себе не через владне крісло, зв’язки, партійну належність, гроші, політичну мімікрію тощо. Аксіомою є те, що чим більше суспільство позбувається ієрархічних залежностей, які породжують сліпих виконавців, тупість і байдужість, тим більше людей може реалізувати свої здібності й таланти, прославляючи країну і стимулюючи її розвиток.

Суттю інтелектуального ресурсу є *знання й мудрість*. Маючи морально-ціннісний смисл, заснований на позитивних характеристиках людини, вони створюють “поле” духовності, в якому й може зростати особистість. Для посередності мудрість, інтелект, розум — поняття абстрактні й здебільшого недосяжні. І яка може бути довіра до науки, особливо суспільної, коли наукові ступені не захищають, а купують (у центрі міста постійно швендяють із плакатами агенти, пропонуючи написати реферат, диплом, дисертацію), а наукові звання є привілеєм не тих, хто шукає, досліджує, пише, а тих, хто має відповідний соціальний статус чи посаду. Науку тепер прагнуть очолити не вчені, а менеджери й адміністратори, політики й урядовці. Причому ті, які через певні причини зійшли з адміністративно-владної, соціально-політичної арени. Отже, і там виявилися непридатними. Це нагадує практику епохи “розвиненого соціалізму”, коли кафедри суспільних наук ВНЗ (особливо філософії, історії, наукового комунізму) поповнювала партійна, комсомольська, радянська номенклатура, яка не змогла пройти до вищих ешелонів влади.

Для теоретиків і практиків зрозуміло, що інтелектуальний ресурс є поняттям, у якому сконцентрована сила й надія нації, держави. Будь-яку інновацію неможливо здійснити без інтелектуального ресурсу. Економічна динаміка, стратегії політичного розвитку, прогрес культури і людини не існують поза інтелектом. Його наявність дозволяє розширювати виробництво, впроваджувати нову техніку й винаходити нові технології, створювати нові інституції, які відкривають шлях до формування нової культури мислення — нової людини.

Інтелектуальний ресурс дозволяє створити фундамент для реального державотворення. Адже він орієнтує на новаторство, яке здійснюють не *посередності*, а *особистості*. Кожна країна досягала відповідних звершень і перемог тоді, коли спиралася на людей творчих, знаючих, розумних. “При народженні країна народжує творців і героїв, а при занепаді — пилюку й багато начальства”, — стверджує давня східна мудрість. Доля націй і країн залежить від наявності чи відсутності провідників, лідерів, здатних думати й творити!

Варто нагадати, що небувале піднесення Сполучених Штатів на межі XIX—XX століть зумовлене політикою молодої країни, яка упродовж десятиріч не шкодувала коштів для залучення талантів, інтелектуалів, творчих особистостей, професіоналів з Європи й усього світу. Це триває й сьогодні. Головна вимога — вміння працювати, творити, мислити, шукати, перемагати, йти на ризик. Нагадаємо, що український авіаконструктор *Ігор Сікорський* одержав у США все необхідне для розвитку свого таланту й продуктивної діяльності, зробивши цю країну світовою авіадержавою. А чи міг він реалізувати себе в нас, де так байдуже ставляться до творчої особистості?

Фото О. Литвиненка

Сьогодні в Україні лунають розпачливі панегірики з приводу таких негараздів, як бідність переважної частини населення; тотальна корупція, що проникла в усі сфери суспільства й стала його інфраструктурою; багатомільйонна міграція з України найбільш здорової, професійної, талановитої частини нашого люду; тотальне руйнування економіки й занепад села — колиски вітчизняного генофонду. Ці та інші факти добре відомі всім, хто був чи досі перебуває при владі, чи прагне до неї, а також численній армії чиновників. Тим паче відомо це думаючим людям, яких в Україні достатньо.

Проте головним для еліти нашої країни упродовж останніх років є не турбота про розв’язання нагальних проблем та про збереження й примноження головного багатства — національного інтелектуального ресурсу, а прагнення до влади, яке набуло патологічного характеру.

У владу йдуть усі: бухгалтери й ливарники, люмпени й номенклатурники, кадебешники й опозиціонери, політв’язні й просто в’язні, шулери й професори, вчені й невігласи, віруючі й атеїсти... Ідуть у президенти, прем’єри, губернатори, мери і просто в “начальники”, не думаючи про те, що для цього потрібні знання, вміння, здатність думати — все, що належить до сфери інтелекту. І всі вони впевнені у своєму вмінні керувати.

Владці давно відійшли від розуміння, що управління, керування неможливі без інтелекту. Там, де немає інтелекту, немає мислення й моралі. “У мислячої людини й совість інша” — це висновок новоєвропейської філософії, який ліг в основу концепції демократії. Про це вже мало хто згадує. Тепер якщо хтось і приходить до влади з добрими намірами, але, потрапивши в оточення тих, хто забув, окрім привілеїв, про обов’язок, совість, співчуття, мусить стати таким самим. Він упевнюється, що є “обранцем долі”, але не завдяки знанню, а завдяки вмінню *робити* кар’єру. Як не повірити в долю, якщо тебе чекає чорний “мерседес”, віддані помічники-лакеї, телефонне право, і, найголовніше, владне крісло, завдяки якому ти успішний і багатий, що дає змогу наблизитися до небожителів. І навіщо тоді така незрозуміла річ — інтелект? Він сьогодні непотрібний тим, хто має владу. Навпаки, інтелект викликає в них зневагу до його носіїв, а вартий чогось, коли приносить прибуток.

У владців уже узвичаєно ігнорувати й зневажати людей, які *можуть і знають*, бо вони — реальні й небезпечні конкуренти. Дії свого опонента й ворога в політиці можна передбачити — він такий самий. Він зрозумілий, оскільки має такі ж уподобання — риболовлю, баню, полювання, зв’язки... Він уміє так само інтригувати, зраджувати, служити вищому начальству, робити гроші, домовлятися... А інтелект — індивідуальний, неповторний, позбавлений пересічності й завжди привабливий. Йому вірять. Тому інтелект — найбільша небезпека для тих, хто його позбавлений. А ти — конкурент, який не заплямував себе різним політичним непотребом, якому повірять, а тому тримати його потрібно в “лещатах” економічної залежності. Така практика тягнеться ще від феодалізму.

Слабкий розум або недостатність інтелекту завдають державі непоправної шкоди, оскільки його наслідки нікчемні й навіть небезпечні. Справді, сподіватися від порожнечі й пихатості чогось значного, гідного нашої великої держави, — марна справа. Ми живемо навіть не в марноті, а в затхлій атмосфері бездуховних слів, бездарної політики, барабанного перегуку передвиборних обіцянок, постійної роздачі нагород друзям і знайомим.

Відсутність інтелектуального ресурсу, панування “посередності”, “пересічної свідомості” (“свої хлопці”) позбавляє ілюзії, що демократичні процедури (дискусії, суперечки, аргументація поглядів, логічна переконливість тощо) можуть виконати своє призначення. Коли утворилася незалежна Україна, люди духу зворушливо дивилися на власне “дитя” — не залежну від сусідів, імперій тощо рідну владу. Для початку вона зняла голови тим, хто був вищий за неї, і стала найвищою завдяки захопленим ресурсам — матеріальним та адміністративним. Вона поділила між собою в нескінченних бійках і “розборках” величезний, але не безмежний капітал влади, щоб одержати економічні блага й можливість розпоряджатися чужими справами й долями, приховавши від самої себе свою духовну неповноцінність.

Однак як глибину життя не можна прорахувати за допомогою логічних силогізмів, так само соціоекономічний корпус держави, архітектоніку її політики й культури не виробить глупота (“зворотний розум”). Лише через звернення до мудрості, яка завжди “страхувала” від безглуздих учинків, від порушення міри стосовно чуттєвих принад і спокус, що надаються життям, можна досягти енергії й волі для подальшого поступу. Незнання, невміння, непрофесійність, тобто лжемудрість, псевдоінтелект підміняють розумну виваженість дій. Тому ми маємо не розвиток, а імітацію, що перетворює торгівлю на спекуляцію, бізнес на шахрайство, правознавство на “шемякін суд”, політику на шаманство й словоблуддя, науку на шарлатанство тощо. Моральний розлад і соціальна апатія, відсутність інтелектуальної аури дає підстави стверджувати: час, у якому ми живемо, — це час не політиків, а політиканів, не економістів, а ділків, не юристів, а конформістів, не демократії, а плутократії. Сподівання на те, що олігархи так і лишаться олігофренами, виявилися даремними. У своєму нестримному бажанні багатства, підтриманому владою, вони мають достатньо розуму, сили й волі. І вони нищать усе, що заважає їхньому добуванню грошей.

Інтелектуальна неміч, яка ховається за пихою, знебарвлює життя суспільства, грабує людину й робить її байдужою до всього. А якщо так, то втрачається основний чинник соціально-національного поступу — *людський ресурс*. Адже ніякі заклики й принади цивілізаційного вибору чи європейської інтеграції не допоможуть, якщо втрачено віру в чільників і лідерів. А разом із ними — віру в національну ідею, культуру, історію й перспективи. Невігластво диктує своє розуміння сутності буття, що обертається загальною деградацією, коли антикультура стає нормою життя.

У чому ж вихід? Очевидно, у здатності зрозуміти істину: інтелект, думка — це основа прийняття рішення, основа волі особистості й громадянина — тих, кому будувати свою рідну країну.

*“Гойдайте ж кличний дзвін!
Крешіть вогонь із кремнів!
Ми ж, радістю життя вас напоївши вщерть,*

ТАЄМНИЦІ ГЕНЕРАЛА ЧУПРИНКИ

Антоніна СПІЛЬНА

“Звідтам ми перейшли в Пуків. Там ми жили в однієї вчительки (уже її нема, ні її роду нема). Добре там було, там ми пережили зиму” (Галина Дидик. “Дзвін”, № 9—10, 92 ст. 111)

Забігаю на часинку до музею визвольних змагань, що в місті Косові, до пані Людмили, дізнатися, що нового в її праці з висвітлення правдивої історії України. Зауважую біля себе добродійку, яка долучається до нашої бесіди про сучасний світ та світогляд молоді. Маю враження, що бачу не вперше цю елегантну з вишуканим смаком та манерами пані, яка послуговується добірною українською мовою: “Шановна пані, я Вас знаю? Даруйте, що запитую, можливо, ми зустрічались?” А у відповідь чую: “Мене ні, а ось мого тата на світлинах — безперечно”. І стає поруч полиці, де розташована книжка Петра Арсенича “Рід Шухевичів”, розгорнута на світлині Романа Шухевича. Порівнюю обличчя добродійки і світлину, звідки на мене дивиться запитально, з суворістю генерал Чупринка. Схожість неймовірна, вражаюча! Тільки погляд генерала суворий, мужній, а у пані Марії Мегединюк він жіночий, ніжний, з тугою. Пригадую, що генерал був середнього зросту і стрункий, так само постава п. Марії невисока, тендітна й струнка. І мелодійність голосу добродійки притаманна співучому, музикальному роду Шухевичів.

“Я все життя хотіла знати ім’я свого тата, все допитувала мамцю... Але мама уникала цих розмов... А в її очах постійно жили біль та туга...” Це з розповіді п. Марії. А тепер вже і я, прочитавши спогади, які мені надала п. Марія, уявляю, як жити вдовиці з двома дітьми та своєю мамою в одній кімнатчині, на другій половині — родина покійного чоловіка, а під хатиною — криївка... Чоловік учительки Теодори Кик помер від тифу 1939 року. І хто насмілиться осуджувати, що в ті грізні лихолітні роки скрути, воєнщини, боротьби за рідну Вітчизну ще молода вдова віддала востаннє своє серце, душу, своє кохання тому, хто переховувався в них у криївці?! Напевно, вона не знала вповні його величі й значущості, не знала, чи залишаться вони живі. Але кохала того славного, відважного і дорогого її серцю чоловіка. А відтак лиш можна здогадуватись, що вона пережила від докорів, пліток, здогадів, та взагалі отого всього бруду, що в таких випадках виливається на жінку, яка насмілюється мати дитину без чоловіка. І які були її мука й тривога за долю своїх старших доньок, Олександри і Надії, та особливо за долю найменшої Марійки. Вона народилася в червні 1946 року і була схожа, як маленька краплинка, на генерала Чупринку. І вже певно, що цей тягар тривоги, як власний хрест, несла до останнього. І в роки радянської окупації жодним словом не прохопилася про історію народження Марійки Кик. Її хрест був у тому, щоб вижити, зберегти життя дітям, дати їм добре виховання та пристойну освіту. Вона зуміла це зробити. Пані Теодора декілька разів змінювала місце проживання своєї родини, аж поки не оселилася в селі Річка на Косівщині. Добродійка Мегединюк пригадує, як маленькою бачила маму поруч з військовим один раз. А другий спомин: “Збудилася від того, що міцні чоловічі руки підоймали мене”. І пані Олександра Скригунець, старша сестра, підтверджує, що 1949 року “Тур” у їхній хаті бував. Під цим псевдо Романа Шухевича знали в криївці села Пуків. Більше біля мами чоловіків не бачили ніколи ані Марійка, ані її старші сестри. 1989 року тяжкохвора мати, вже, певно, відчуваючи, що стоїть на порозі Вічності, відкрила доньці таїну її народження та ім’я її тата — Роман Шухевич, узявши з доньки слово, що це залишиться в родині. Щоправда, ім’я Роман жило в родині з 1972 року, коли п.

Теодора Кик, мати

Марійка Кик, донька

Марія Кик-Мегединюк, донька генерала Чупринки

Марія народила сина, а бабця Теодора зажадала, щоб онука так називали. Так п. Теодора продовжила життя Шухевича, відважного генерала та її коханого, в своїй пам’яті. І щоразу вона вимовляла це ім’я з особливою теплотою.

Пані Марія була шокована і повідомленням про батька, і тою хресною дорогою, яку пройшла її мати, та врешті її смертю. А коли вже в часи незалежності з’явилися світлини Романа Шухевича, почала порівнювати своє обличчя і статуру з обличчям відважного генерала, то переконалася, що слова Теодори Кик, її матері: “Ти дуже подібна до нього!” — підтверджуються. Вона вже пережила вік свого тата на день його смерті. Вона стала старшою за нього на 20 років, але та вражаюча схожість зберігається досі.

Страх, який панував у Радянському Союзі, часто перероджував людей та їхній характер. Я знаю багатьох дітей знакових постатей у визвольних змаганнях, яких після знищення батьків вивозили і виховували в радянській системі сиротинців, а тому завдяки єзуїтській методі в них вжився той страх уже на генетичному рівні. Вони досі згадують своїх видатних батьків лиш пошепки і лиш у родині. Гадаю, що страх за дітей, за їхню подальшу долю керував і п. Теодорою. Але логічно міркуючи, можу собі дозволити домислити: можливо, вона виконувала останню волю генерала Чупринки — зберегти його доньку Марійку. Він уже не розраховував на швидку перемогу, знав, що кожної миті життя його може обірватися. Він міг передбачати, що в тій тоталітарній системі його старших сина та доню могли знищити. І хотів, живучи у Вічності, знати, що рід Романа Шухевича буде продовжений на Землі, в Україні.

Не хотілося б нікому й нічого доводити, подаю тільки ось такі факти незаперечності народження Марії Кик як дочки Романа Шухевича.

1) Криївка в с. Пуків Рогатинського р-ну на Прикарпатті не розкрита НКВС та не розкопана досі.

2) Спогади Галини Дідик, зв’язкової Романа Шухевича, про цю криївку одним рядком, де 1945—1946 років перебував “Тур”.

3) Там же проживала вдова Теодора Кик (за фахом учителька) зі своєю родиною на полови-

Галя Ільєва співає пісню-посвяту

ПРИСВЯТА РОМАНОВІ ШУХЕВИЧУ

Марія СЕМЧИШИН,
м. Київ
Фото
Дмитра МИХАЙЛЮКА

2007 рік — ювілейний, батьківщина відзначає 100-річчя генерал-хорунжого та головного командира Української Повстанської Армії, крайового провідника ОУН і голови секретаріату УГВР, одного з провідних організаторів національно-визвольного руху проти фашистської та більшовицької окупації Романа Шухевича (псевдо — Тарас Чупринка). Про цю легендарну постать з’явилося чимало публікацій в роки української незалежності, адже прізвище героя нації десятиліттями таврували в радянській історичній літературі. Зокрема, багато книжок надруковано на Галичині до ювілею з дня народження командира УПА за сприяння місцевих органів влади, громадських організацій та меценатів. На Львівщині, Івано-Франківщині, Волині та Тернопіллі відкривають пам’ятники, погруддя, меморіальні дошки генерал-хорунжому Шухевичу. Дедалі більше дізнаються про національного героя в Криму, на Донбасі, загалом на всій Південній, Центральній і Східній Україні.

Нещодавно на Прикарпатті в селі Тишківці Городенківського району відбулось урочисте багатолюдне віче, присвячене пам’яті Романа Шухевича, а також відкриття меморіальної дошки та освячення “Духовної світлиці родини Шухевичів”.

Покуття — колиска родинного древа генерал-хорунжого. Свого часу тут коренився та примножувався рід Шухевичів, у Тишківцях служив парохом його дід.

За історичними архівами, Роман Шухевич народився в селі Раковець Городенківського району Івано-Франківської області. Дослідники біографії головнокомандувача УПА називають місцем його народження Львівщину. Проте хай ці пошукові моменти залишаться для наукових студій, а для нас, нащадків воїнів-повстанців, важливий приклад їхнього подвигу, стремління мати власну незалежну державу й боротись за те, щоб урешті-решт на своїй землі українець почувався повноправним господарем.

На віче прибули численні гості не лише з Прикарпаття. Прапори націонал-демократичних партій — УРП “Собор”, УНП, НРУ, “Народного союзу ”Наша Україна”, “Свободи” тощо засвідчували, що до Тишківців з’їхалася вся Україна та представники діаспори різних країн. На святі було чимало активістів громадських організацій, зокрема Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Біля пам’ятника Романові Шухевичу виступив йо-

Герой України Юрій Шухевич із сестрою Марією

ні, яка належала їй за спадком по смерті чоловіка.

4) Спогади Марії Крупки-Кик, другої невістки Євдокії Кик.

5) Спогади Олександри Скригунець-Кик, старшої доньки Теодори Кик, яка на час перебування “Тура” в криївці с. Пуків мала 7 років і цілком свідомо тримала в пам’яті незаперечні докази цього факту.

6) І останнє — вражаюча схожість шановної Марії Мегединюк і статурою, і обличчям на генерала Чупринку.

Ці факти особливо ретельно дослідив син п. Марії Роман. І він має характерну рису роду Шухевичів: стійкість і впертість у досягненні поставленої мети. Його дослідження “Роман Шухевич. Білі плями життєвого шляху” переконує в тому, що все це треба вивчати, зіставляти, шукати доказів...

І наостанок — коротенько про життєвий шлях Марії Мегединюк. Шановна п. Теодора дала всім трьом донькам гарне виховання та вищу освіту. Пані Марія закінчила Івано-Франківський педагогічний інститут і стала вчителькою української мови та літератури. Деякий час працювала в Криму. 1969 року вийшла заміж за свого однокласника Василя Мегединюка зі славного роду різьбярів с. Річки. Повернулась на Косівщину. Вони з чоловіком виховали двох синів, які отримали по дві вищі освіти, люблять двох невісток та тішаться чотирма онуками. Сини працюють у Києві. А ще пані Марія має дуже багато вихованців по всій Україні, бо працювала в санаторії “Косів”, де лікувалися тисячі дітей з усіх куточків нашої Батьківщини. Марія та Василь Мегединюки пишаються своєю родиною.

Усе на цьому світі діється з Божої любові. З неї постав світ і з’явилася людина. І вона рухає цей світ до досконалості також Божою любов’ю. Завдяки невмирущій любові генерала Чупринки і його побратимів до Вітчизни залишилась жити Україна. А завдяки вічній любові чоловіка до жінки залишилась у цьому світі жити Марійка Кик та її діти, онуки. І живуть вони в здобутій для них і всіх нас державі життям їхнього батька та діда.

го син, Герой України Юрій Шухевич, який приїхав зі Львова із сестрою Марією, а також народні депутати України Анатолій Матвієнко, Юрій Костенко, Євген Гірник, Олег Тягнибок. Перед присутніми виступили голова Івано-Франківської ОДА Роман Ткач, голова Івано-Франківської обласної ради Ігор Олійник та голова Городенківської РДА Василь Ємчук, голова Всеукраїнського братства ОУН-УПА Михайло Зеленчук та Крайового — Федір Володимирський.

Під мелодії авторської пісні “Пам’яті Романа Шухевича” уродженки Городенківщини, лауреата всеукраїнських та міжнародних фестивалів, співачки з Києва Галі Ільєвої до підніжжя постаменту поклали квіти.

Після відправи у сільських храмах священики різних конфесій на чолі з єпископом Іоаном відслужили панахиду за померлим Романом та його бойовими побратимами. Особливо хвилююче сприйняли присутні на вічі появу в небесних просторах над пам’ятником журавлиного ключа. Він кружляв лише під час панахиди, і після її закінчення одразу відлетів. Ніби душі полеглих прилітали в Тишківці засвідчити, що всі, хто відійшли у вічність, духовно перебувають разом із нами.

ОСИП МАКОВЕЙ — НАШ СУЧАСНИК

До 140-річчя від дня народження

Мирослава МЕДИНСЬКА-КОВАЛЬЧУК,
дочка учнів О. Маковея

Стоїмо на порозі 140-річчя від дня народження видатного українського письменника Осипа Маковея, який прийшов у світ 23 серпня 1867 року в Яворові на Львівщині.

Його літературна, педагогічна, громадська діяльність тісно пов’язана з містом Заліщиками, що на Тернопіллі. Тут він був директором учительської семінарії, тут заявив про себе як прихильник дум і сподівань українського народу, поборник правди і справедливості. Про це свідчить його літературна спадщина.

У поетичних і прозових творах О. Маковея правдиво відображені картини з життя галицьких та буковинських селян, інтелігенції, події історичного минулого. Він зробив значний внесок у розбудову освіти, у розвиток педагогічної думки в Україні.

Перу письменника належать цикли поезій “Гірські думи”, “Гайдамацькі пісні”, “Думки і образки”, поема “Ревун”, оповідання, повісті “Залісє”, “Ярошенко”, збірка “Кроваве поле” та інші.

Відомо, що творчість видатного письменника в умовах панування чужої держави зазнавала антиукраїнського утиску. Та все-таки він продовжував писати для народу, піднімав його дух, кликав до боротьби своїм словом.

Помітне місце у творчому доробку О. Маковея займає сатира, зокрема поема “Ревун”.

Цей твір написано 1910 року, а надруковано через рік. Створена

майже 100 років тому поема О. Маковея “Ревун” не втрачає актуальності й сьогодні. Автор у гумористично-сатиричній формі подає історію політичної кар’єри “страшного патріота, пана посла Ревуна”. На початку поеми письменник змальовує дитячі й гімназійні роки життя Мирка Ревуна. А далі показує його громадсько-політичну діяльність. Ревун її розпочинає в газеті “Діло”, але мріє стати послом (депутатом):

Лиш посольство — це життя.

Мету Ревуна поет пояснює у викривальному плані. Посол (“хай він буде і худоба, і дурак із дураків”) — “незаймана особа”, має змогу обдурювати своїх виборців, торгувати їхнім довір’ям. Аби стати послом, Ревун організовує селян, усе робить для того, щоб здобути прихильність виборців. Він клянеться солодкими словами, що за хлопа “дасть і кров, аби він лиш був здоров”. Але, будучи обраним, справжньої корисної діяльності в парламенті не показав. На засіданнях він “не відзивався, слухав інших і дрімав”, промов не виголошував, а при суперечках страшенно ревів. Під час однієї такої суперечки кинувся до міністра і “сердезі вибив зуба!”

Звітуючи про свою посольську діяльність і не маючи про що розповідати, Ревун говорить про вибитий міністрів зуб як доказ його “роботи” в парламенті. Невідповідність між словами і вчинками цього посла, показ його бездіяльності в дусі любові до народу, демагогічне маскування — тема поеми О. Маковея “Ревун”, яка не втратила свого пізнавального й художнього значення. Знайомлячись із її змістом, сучасний читач має можливість відчути актуальність твору і в наші дні. Адже Верховна Рада переповнена “ревунами”, тобто політичними хитрунами і демагогами. Саме таких політиків О. Маковей називав “дурисвітами з патріотичними фразами на губах”.

Такі нардепи, як і персонаж поеми О. Маковея “Ревун”, ставлять перед собою завдання: “Де лиш ступиш, там реви! Про що хоч реви, та дуже, будеш славний і за день”.

Сатиричні твори займають вагоме місце у різноманітній спадщині О. Маковея. Про це писали дослідники його творчості Ю. Мельничук, О. Засенко. Багато сил віддав дослідженню життєвого і творчого шляху О. Маковея видатний літературознавець, доктор філологічних наук Ф. Погребенник. Авторці цих рядків пощастило особисто знати Ф. Погребенника, людину енциклопедичних знань, щедрої душі. Він неодноразово спілкувався з моїми батьками-педагогами, учнями О. Маковея, які ділилися спогадами про свого професора.

Осип Маковей — одна зі значних постатей в історії української літератури кінця XIX—початку XX століття. І. Франко писав про нього: “Осип Маковей — талановитий новеліст і поет, чоловік щирий і правдомовний”.

Життєвий шлях О. Маковея закінчився 21 серпня 1925 року в Заліщиках, де його й поховано.

Ім’ям видатного письменника у Заліщиках названо вулицю і провулок, а також середню школу, в якій створено кімнату-музей О. Маковея. На колишній семінарії встановлено барельєф, а напроти у сквері споруджено пам’ятник письменникові. У місцевому краєзнавчому музеї діє постійна експозиція, що висвітлює життя і творчість О. Маковея.

Він тут жив, творив і здобував шану українського народу. Слава імені Осипа Маковея не меркне з роками.

ІСТОРІЯ ОДНОГО ПОРТРЕТА

Євген БУКЕТ

Полковник Коліївщини Іван Бондаренко (бл. 1746, с. Грузька Київського повіту — 19.08.1768, м. Чорнобиль) стоїть поруч із відомими ватажками Максимом Залізняком, Іваном Гонтою, Семеном Неживим, Микитою Швачкою, Андрієм Журбою, які були оспівані генієм українського народу Тарасом Шевченком у безсмертному “Кобзарі”. Це і не дивно, адже загін Бондаренка під час повстання контролював багато стратегічних містечок Київського Полісся: Бишів, Брусилів, Димер, Корнин, Макарів, Радомишль. Він робив спроби захопити Бердичів, Малин, Білу Церкву, Чорнобиль. Можна лише уявити, якого розмаху набуло б тоді гайдамацьке повстання! Воно почалося в Мотронинському монастирі (нині — Черкащина) на Зелені свята 18(29) травня 1768 року, а закінчилося фактично 24 серпня того ж року. Це був виступ українських селян проти польської шляхти й єврейських орендарів, жорстоко придушений москалями, яких покликав на допомогу польський уряд. Цей національно-визвольний рух на Наддніпрянщині прогримів ніби блискавка і досі залишається для багатьох символом козацької звитяги. Саме Коліївщина була останньою крапкою у формуванні засад сучасної національної свідомості.

Серед порівняно невеликої кількості портретів гайдамацьких ватажків зберігся й портрет Івана Бондаренка, де він зображений біля свого коня. Чорно-білу репродукцію опубліковано в томі “Історії міст і сіл УРСР”, присвяченому Київській області (К., 1971). Там зазначено, що це народна картина і зберігається вона у фондах Державного музею образотворчого мистецтва (нині — Національний художній музей) у Києві. Отже, я попрямував до “будинку з левами” з надією зробити сучасну кольорову фотографію цієї картини. Та у фондах такого портрета не було. Співробітниця музею Галина Бєлікова пояснила, що у книжці, найімовірніше, було допущено прикру помилку або ж зображення для багатотомника було перезняте з більш ранніх каталогів, і після подій першої половини XX століття взагалі могло бути втрачене... Вона порадила дослідити спеціалізовану літературу.

Я безрезультатно ознайомився з десятками сучасних спеціалізованих видань. Незабаром до моїх рук в одному з букіністичних магазинів потрапила книжка мистецтвознавця Платона Білецького “Український портретний живопис XVII—XVIII століть” (Ленінград, 1981). У передмові автор зазначав, що це — найповніше дослідження українського портретного мистецтва. Переконався в цьому, коли знайшов опис картини, яка мене цікавила. Як зазначав автор, цей портрет був свого роду плакатом, створеним поляками на честь узяття Бондаренка. Його супроводжував напис: “Бондаренко з команди Гонти, схоплений під Чорнобилем”, що був тут суттєвішим, ніж власне зображення. І ще одна деталь: у книжці зазначено, що портрет зберігається у Львівському історичному музеї. До цього додам, що Платон Білецький 1982 року за книжки “Український портретний живопис XVII—XVIII століть” і “Українське радянське мистецтво” отримав Державну премію УРСР імені Тараса Шевченка.

Я вирішив спочатку перевірити отриману інформацію за допомогою Інтернету. На офіційній сторінці музею, що мене цікавив, нічого корисного не знайшов. Натомість випадково натрапив на сайт Національного заповідника “Хортиця”, де в статті про склад фондової колекції були такі рядки: “37 живописних полотен та 52 графічні роботи, тематично пов’язані з козацькою тематикою. Серед них портрет сподвижника Івана Гонти гайдамацького ватажка Івана Бондаренка...” Це було справжньою несподіванкою.

Телефоном я домовився з директором відділу “Музей Запорізького козацтва” Національного заповідника “Хортиця” Олександром Мірущенком, що фотографію він надішле електронною поштою. На мене чекав ще один сюрприз і розв’язка цієї майже детективної історії. Портрет сподвижника Івана Гонти гайдамацького ватажка Івана Бондаренка, п.о., 66х48 см, було передано до ”Хортиці” 1971 року з... Львівського музею українського мистецтва!

Як свідчить історична довідка, “у 1913 році музей був відкритий для публічного відвідування..., встановлює тісні взаємини з іншими музеями, зокрема Києва, Москви, Петербурга...” Саме завдяки цим “тісним взаєминам” до Львівського музею потрапила колекція портретів зі Східної України, зокрема й гайдамацьких ватажків Івана Гонти, Хоми — осавули житомирського, які досі зберігаються там. А портрет Бондаренка, коли засновували музей на батьківщині козацтва, передали у фонди “Хортиці”. А помилки в історичних і мистецтвознавчих книжках повторюються з року в рік. Адже ніхто ще всерйоз не займався історією одного портрета відомого гайдамацького ватажка.

“Начизм” — умовна назва суспільної хвороби, що походить від слова “начальник”.

● ГРИМАСИ РИНКУ

ІЛЛІЧ УРОЗДРІБ. НУ, А ЩО, ЯК ОПТОМ?

Микола ЦИВІРКО

На тому місці, де за часів Володимира був Бабин Торжок із його легендарними мідними кіньми, нині “точка”, якою залюбки користуюся, аби по дорозі на роботу скуштувати духмяної кави. Але на “торжку” торгують не лише напоями та випічкою. Уздовж монументальних гранітних сходів, що ведуть на територію історичного музею і до руїн Десятинної церкви, виграє усіма барвами веселки довга вервечка сувенірних наметів і яток.

Щодо промислу, який постачає продукцією цих переважно молодих комерсантів, аж ніяк не скажеш, що він занепадає. Навпаки! Численні вишиванки і рушники вже не тхнуть за версту ширвжитком, а вражають оригінальним кроєм і вишуканістю ручної роботи. І ціною, звісно. Різьблені скриньки, ложки, виконані в національному дусі шахи, навіть примітивні колись булави і начебто зовсім не українські матрьошки — про все можна сказати, що це вже не те, що було на початку 90-х. Незмінним залишився, мабуть, один-єдиний різновид “сувенірів”...

...На колишньому Бабиному Торжку яблуку буває ніде впасти. Як, наприклад, того ранку, коли на ньому висадили туристів 5 чи 6 двоповерхових автобусів із написами “Viking”. Кілька вловлених мною фраз, мовлених іноземцями явно не англійською чи німецькою, але якоюсь германською мовою, підтверджували здогад, що помилуватися київським дитинцем прибули вихідці зі скандинавських країн. Одне слово, “данці та різні інші шведи”. Далеко не всі нащадки Карла XII кинулися фотографувати одне одного на тлі Андріївської церкви. Частина зацікавилася сувенірами. І отут...

Норвежця я із себе не вдавав, але до торговців металевими бюстиками Леніна таки підійшов.

— В яку ціну Ілліч, панове? — запитую двох молодиків.

— А какой вам нравится? — відповідають вони мені на одеський копил.

— Та річ у тім, що мені жодний не подобається.

— Так зачем же вы спрашиваете?

— Хотів би закупити все це оптом, щоб іншим не дісталося.

— ???!!!

— А навіщо нам ці ідоли недалекого минулого?

— Ну, что вы! Это же самая выдающаяся личность XX столетия! Что бы там не говорили, а выше этого человека никто не поднялся. Это глыба...

Довелося обірвати цей потік епітетів і перевести розмову у приземленіше річище:

— А попит на нього є?

— Есть, конечно!

— Що, й іноземці беруть?

— В первую очередь!

— А чому?

— Да все потому же. Это же самая выдающаяся личность XX столетия. Это...

Він би ще довго переконував мене у величі того, хто живіший від усіх живих, але я підійшов упритул до прилавка, на якому було щонайменше три десятки різних за розміром, в картузі й без нього, сріблястих і воронених іллічів.

— Ну, от, скажімо, цей скільки потягне? — і показую на найскромніший бюстик, де Ленін — може, це мені примарилося? — мав якісь особливо демонічні, загострені риси обличчя.

— Семьсот.

— Скільки, скільки?

— Семьсот гривен.

Отакої! А той он, блискучий, удвічі більший вождь, мабуть, усі 900! Добряче напружившись, я подумки намалював собі портрет шведа чи данця, які на пам’ять про столицю України купують на Бабиному Торжку такий сувенір і за такі гроші. А ось уявити киянина, українця, який за металевого бовванчика, нехай і милого його серцю, віддає дві чи три свої пенсії... Такого моя фантазія осилити не спромоглася. Про здоровий глузд уже й не йдеться. Що ж, поставимо це явище в один ряд з іншими парадоксами доби, яких в Україні так багато і їхня кількість має тенденцію до збільшення.

Фото О. Литвиненка

УКРАЇНА ГИНЕ ВІД КОРУПЦІЇ, ЯКА ПОЧИНАЄТЬСЯ З ДРІБНОГО «НАЧИЗМУ»...

Людмила МАРЧУК

На нових виборах ми вже не маємо права на помилку. За кого ж голосувати? Кому довіряти? Навряд чи хтось захоче голосувати за “кота в мішку”. Саме так можна назвати закритий для виборця партійний список, за яким ховаються олігархи та корупціонери.

Події на політичному олімпі свідчать, що Україна за 16 років Незалежності досі не сформувала патріотичної й чесної політичної еліти. Чому? Чому всі ті, хто найбільше обіцяє народові на виборах, як тільки здобувають владу, одразу змінюються: забуваючи про всі обіцянки, починають дбати лише про власні інтереси?

Усі політичні теорії з поділом України на біло-блакитних і помаранчевих, українськомовних і російськомовних, наших і ненаших, у вишиванках і без них сьогодні зайшли в глухий кут. В ідеалі є у нас єдина земля — Україна і єдиний народ — український. А в народу цього мусить бути еліта. Політична, культурна, наукова, економічна. Без огляду на кольори партійних прапорів вона мусить служити своєму народові вірою й правдою.

Наш земляк, дубенчанин Микола Бондарчук, педагог, мислитель і майстер, що досконало володіє різцем і технікою різьби по дереву, нещодавно зробив неабияке відкриття й оприлюднив його у науково-популярній книжці під назвою “Начизм”, яку цілком можна назвати монографією. Цю книжку з дивною на перший погляд назвою Микола Бондарчук нещодавно презентував своїм землякам разом із виставкою різьби по дереву. Оперуючи прикладами з національної та світової історії, автор розмірковує над причинами зародження багатьох негативних рис, які проявляються в людській природі.

“Начизм” — умовна назва суспільної хвороби, що походить від слова “начальник”, “начальствувати”. Микола Бондарчук, описуючи типовий образ людини-начиста, ще вживає термін “нач”. А у книжці доводить, що проблема, на жаль, стосується не лише нас, українців. “Начизмом” хворіють великі й малі народи. Найбільше ж ті, які довго жили в умовах посттоталітарних режимів. Адже начів (своїх панів) породжують ті, які так і залишилися рабами з комплексом меншовартості. Хабарники процвітають там, де є ті, що радо несуть їм хабарі.

Причину всіх наших негараздів Микола Бондарчук бачить не в конкретних політичних силах з певною назвою, а в людях, що за своєю природою є начистами (начами) і понад усе люблять владу, матеріальні блага. Начисти проникають у партії, які демонструють найпатріотичніші гасла, згодом розколюють їх зсередини. Автор дошукується причин таких доволі поширених негативних соціальних явищ, як заздрість, хабарництво, бюрократія, паразитизм у найвищих державних та міжнародних масштабах.

Панацея від цієї біди єдина — розвиток громадянського суспільства (мережі громадських організацій і громад, які здійснюватимуть контроль за владою) і міцна законодавча влада. Однак усе не так просто, як здається.

Як зробити так, щоб у владу після вересневих виборів знову не проникли начисти? Як їх розпізнати? Микола Бондарчук не тільки описав типових начистів, навівши відомі кожному приклади з нашого повсякдення, а й зобразив їх у своїх дерев’яних сатиричних скульптурах. Такі образи, представлені на виставці у Рівному, були чи не найбільшою несподіванкою. Ми звикли, що різьба по дереву, як і скульптурні образи в бронзі чи мармурі, — це тільки щось героїчно-символічне, або ж образ реальної людини — письменника, гетьмана, ученого тощо. А у Бондарчука — скарбничка МММ у вигляді дулі, попільничка у формі широкої долоні даішника, скарбничка у формі вказівного перста та погризеного паразитарними кланами яблука. Найбільш промовистою у цьому контексті є дерев’яний скульптурний образ “Семеро з ложкою”. До велетенської ложки (державного корита) у черзі стоять такі знайомі нам типажі, починаючи від дядька Хрущова і завершуючи сучасним олігархом з усіма властивими атрибутами... Поставити б отаке на головній трибуні Верховної Ради, може, народні обранці над чимось задумалися б?!

І ці персонажі, і книжка спонукають до активного діалогу, і чим більше людей прочитають “Начизм” Миколи Бондарчука, тим більше надії, що ми відшукаємо у своїх лавах справді гідну еліту.

ЧУЖИМ — ДОРОГУ, СВОЇМ — АВАРІЙНУ СИТУАЦІЮ

Олег ФОМУШКІН,
голова Кримської організації УНП

30 липня 2007 року в м. Сімферополі близько 11 години за маршрутом вул. Севастопольська—Об’їзна—Південна—Маяковського прослідував кортеж легкових автомобілів представницького класу з номерами Російської Федерації у складі двох лімузинів і одного авто із написом “ДПС” та номером синього кольору.

Перед поворотом ліворуч на вулицю Маяковського кортеж виїхав на смугу зустрічного руху, і з машини з написом “ДПС” з гучномовця пролунали “накази”: **“Прінять вправо!!!”** і т. ін. Через відсутність української служби ДАІ було створено аварійну ситуацію.

На мою думку, ці події — черговий акт свавілля на межі з бандитизмом із боку представників силових структур РФ на території України, яке тільки випадково не призвело до аварії. Слід зауважити, що поруч розташована школа, де і влітку граються діти.

Упевнений, що таке самоправство не могло відбуватися без дозволу структур, підпорядкованих міністру внутрішніх справ України. Такий дозвіл є наданням незаконної переваги на політичній, а можливо, й просто зрадницькій підставі щодо надання можливості використовувати спеціальні засоби представникам силових структур РФ на території України.

Проїзд кортежу автомобілів РФ територією України із використанням спеціальних засобів, на мою думку, демонструє слабкість нашої влади. Гучноголосі вказівки нахабного іноземного гостя принижують нас, громадян України, водіїв-кримчан.

Щоб унеможливити надалі свавілля силових структур РФ на території України та гарантувати безпеку громадянам України, я негайно звернувся з відповідною заявою до нашого Президента з вимогою розглянути на засіданні Ради національної безпеки та оборони України стан забезпечення конституційних прав громадян щодо невтручання у приватне життя представників силових структур Російської Федерації, дати оцінку виявам політичної упередженості, українонена-висництва у міністерствах, відомствах, установах та організаціях, які перебувають у віданні віце-прем’єр-міністра України О. І. Кузьмука, з відповідними висновками.

У ПАМ’ЯТЬ ПРО ПАТРІАРХА ВОЛОДИМИРА

● СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

14 липня 2007 року, коли виповнилося 12 років з дня смерті блаженної пам’яті Святійшого Патріарха Володимира (Романюка), з благословення Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета під стінами Святої Софії Київської, де похований Патріарх Володимир, було відслужено панахиду. Її служіння очолив архієпископ Переяслав-Хмельницький Димитрій, вікарій Київської єпархії. Йому співслужили духовенство і клірики Володимирського патріаршого кафедрального собору, Свято-Михайлівського Золотоверхого, Феодосіївського і Видубицького монастирів столиці та інших храмів міста. Співав хор київських духовних шкіл.

По завершенні панахиди владика Димитрій виголосив коротке слово, в якому висвітлив тернистий життєвий шлях другого патріарха УПЦ Київського патріархату. Владика зауважив, що не лише життям, а й своєю смертю блаженної пам’яті Патріарх Володимир прислужився рідній Церкві. Після тих зловісних подій, які трапилися на похороні, світова громадськість дізналася про Київський патріархат як про сформовану і повноцінну Церкву, яка згуртувала навколо себе всі проукраїнські сили.

Коментуючи перекручену інформацію щодо поминальних заходів, яка розповсюдилася через низку ЗМІ, прес-секретар Київської патріархії архімандрит Євстратій сказав: “Згідно з традицією Православної Церкви, молитовне поминання померлих щорічно звершується у день їхнього упокоєння, а не у день поховання. Щороку без винятку панахиду за спочилим Патріархом Володимиром очолював Святійший Патріарх Філарет. Лише цього року сталося так, що 14 липня він мав очолити освячення новозбудованого храму у Вінницькій єпархії, а тому благословив відправити панахиду архієпископа Димитрія. Якщо ж хтось із журналістів не знає церковних традицій та не володіє повною інформацією щодо проведення Церквою заходів — йому не варто у категорично-звинувачувальному тоні видавати свої припущення за реальні факти. І наступного року поминати спочилого Патріарха Володимира нехай приходять уранці 14 липня, у день його упокоєння — тоді вони побачать і єпископів, і священиків, і численних вірних нашої Церкви, які моляться за упокій душі свого Предстоятеля”.

“Берімось краще до роботи,
Змагаймось за нове життя!
Леся Українка

ДУХ ТВОРЧОСТІ — НЕ ДУХ РУЇНИ

Ніна ГНАТЮК

Олег Ольжич. Мабуть, не скажеш глибше, яскравіше про цю постать, ніж це зробили його сучасники. “Ольжич був для мене синонімом нової людини”, — так охарактеризувала поета і громадянина Оксана Лятуринська.

Євген Маланюк про поезію О. Ольжича писав: “Від першого до останнього вірша свого Ольжич-поет є передовсім Творча Воля (характер), є Муж, що з’явився на світ не “спостерігати” й “оспівувати” його, але свідомо його творити, “співтворити той світ”.

“Своєю політичною лірикою Ольжич залишив заповіт українській спільноті, який вона не завжди виконує”, — це слова Юрія Бойка.

Микола Оглоблин-Глобенко написав про цю визначну особистість: “Ольжич — насамперед поет активності, дії, мужності, подвигу і самопожертви”.

До сторіччя від дня народження видатного українського поета, борця за незалежність України видавництво “Смолоскип” презентувало відразу дві книжки. Однотомник вибраних творів на 660 сторінок умістив вірші й прозу О. Ольжича, його публіцистику, листи, а також спогади про нього, літературно-критичні матеріали, поетичні присвяти поетів різних поколінь, бібліографію. Видання містить ґрунтовну біографію О. Ольжича, при підготовці якої упорядник, голова видавництва “Смолоскип” Осип Зінкевич, який, до речі, зустрічався з поетом у Львові 1940 року, опрацював багато маловідомих, раніше не публікованих в Україні матеріалів, а також розвіяв чимало міфів про нього. Крім того, Осип Зінкевич зібрав найповнішу бібліографію творчості поета.

Не менш цікавим і потрібним широким колам читачів є перевидання публіцистичної праці Олега Ольжича “Дух руїни”. У ній 1940 року молодий поет, археолог і політик Олег Ольжич поставив перед собою, сучасниками і нащадками гостре питання: що заважало українцям упродовж тисячі років мати власну державу? І дає відповідь: міжусобиці, внутрішній розбрат, патологічна неспроможність політиків забути про особисті інтереси та об’єднати зусилля в ім’я України. Тема, на жаль, актуальна і нині: національно-демократичні сили сучасної незалежної України вкотре повторюють помилки своїх попередників. Тому брошура Олега Ольжича становить не лише історичний інтерес. “Смолоскип” перевидав її п’ятитисячним накладом, аби нагадати можновладцям про трагічну роль духу руїни в українській історії.

Одночасно з презентацією цих двох книжок відбулося відкриття фотовиставки, присвяченої літературній та науковій діяльності О. Ольжича, його родині та близькому оточенню. З численних світлин дивляться на нас батько, мати, близькі друзі поета. Ось вродлива юнка — Калина Білецька, його дружина.

Рідкісні світлини ілюструють наукову діяльність О. Ольжича, його участь в археологічних розкопках. Увагу відвідувачів привертає добірка рідкісних фото з похорону батька поета — Олександра Олеся.

На виставці представлено також численні статті, передовсім з діаспорної преси, а також видання творів О. Ольжича різних років.

Увагу учасників презентації привернув скульптурний портрет поета — проект пам’ятника в штаті Пансильванія (США) роботи М. Мухина (1962), люб’язно представлений для цієї виставки дочкою скульптора — художницею М. Арчер.

Лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка Леонід Череватенко, директор видавництва “Смолоскип” Ростислав Семків, дослідниці творчості Олега Ольжича Катерина Криворучко і Наталя Лисенко, а також інші учасники зібрання говорили про непроминальне значення творів О. Ольжича та його самопожертовного життя для наших сучасників. “Вітаю учасників зібрання з духом О. Ольжича”, — так розпочав свій виступ відомий публіцист і правозахисник, Шевченківський лауреат Євген Сверстюк. І те, що дух Ольжича хвилює сучасну молодь, продемонстрували молоді декламатори творів О. Ольжича Олександра Матвійчук, Олеся Голуб і Антон Дворєнков.

Тож запам’ятаймо слова Поета, які він написав майже сім десятиліть тому: “Вся історія України — це боротьба двох сил: конструктивної, що скупчує українську потугу, і руїнної, що розпорошує її у взаємному самопожиранні та несе розбиття і розлад, а вслід за цим завжди йшло панування чужинців над Україною.

У цій вічній боротьбі творчого будуючого духу зі стихією степу й руїни віримо твердо, що творчий дух переможе хаос і розклад, звідки б цей не походив і як не проявлявся. Бо інакше не було б смислу в нашому житті і змаганні”.

РОЗДУМИ ЗБОЛЕНОГО СЕРЦЯ

(Федорук О. К. Московитія проти України: політика, культура... — К.: вид-во ім. Олени Теліги, 2006. — 152 с.)

Ірина КОВАЛЬ-ФУЧИЛО

Пропонована читачеві книжка — це розповідь-пересторога, адресована насамперед молодому поколінню України. Автор робить спробу збагнути, проаналізувати, підсумувати наслідки “братерської” взаємодії України і Росії. Чому вимирає славетне колись українське село, чому мільйони наших співвітчизників змушені покидати рідну землю й шукати місця праці на чужині, чому не знайдено і не засуджено катів українського народу від козацьких часів і до сьогодення, чому численні скарби нашої культури перебувають за її межами? Ось такі болючі питання порушує Олександр Федорук — доктор мистецтвознавства, академік.

Серед причин такого становища в Україні — загарбницька, хижа політика Москви. “У Москви є одне сатанинське, з політичним присмаком ненажерливе, з апетитом голодного звіра оте політично імперське незмиренне бачення “єдіной-нєдєлімой”.

Авторові болять рани не лише українського народу. Він з гіркотою пише про події в Чечні (Ічкерії). “Москва хизується агресивною поведінкою перед слабшими від себе васалами. Її імперські апетити знані віддавна. Зверхня расистська, шовіністична політика Москви щодо народів, які живуть на території Російської Федерації, в очах демократичного Заходу має вигляд відвертого знущання з основ демократії”.

Хтось, може, закине авторові, що його роздуми — це суб’єктивний, надто емоційний погляд. Проте незаперечною перевагою пропонованої книжки є численний фактаж, зібраний і підсумований за довгі роки спостережень і наукових студій.

Книжка Олександра Федорука особливо актуальна сьогодні, оскільки Москва й надалі активно провадить антиукраїнську пропаганду, безпардонно втручається у внутрішню політику нашої держави, забуваючи про численні проблеми й негаразди на власній території: “А що робиться в рідній хаті кремлівського Ведмедя, де у горі, нужді, безгрошів’ї лічать холодні дні обкрадені ним росіяни?! На тому Сахаліні, в Петропавловську-Камчатському, в Уссурійському краї, на кордоні з Китаєм?!”

Методи імперської Москви відомі: “Спершу захопити чужу територію, заполонити автохтонний на цій території народ, а відтак нав’язати полоненим “братам” волю і диктувати їм права та закони, норми поведінки, які нібито мають історично об’єктивний характер”.

А що сьогодні маємо в Україні? “Чи не стала Україна притулком для підозрілих аморальних місіонерів, що навидумували нові культи, релігії, — нові гульбища цих місіонерів пропагуються безсоромно з афіш казино, стриптиз-інсталяцій, численних автоматів для гри, з розпиванням зеленого змія в громадських місцях, на очах у всіх, — чи ця Україна з її багатими народними традиціями довго терпітиме таку наругу над її моральними святощами?!”. Написати таку книжку могла людина, яка щиро вболіває за наш народ, прагне стати на сторожі української культури, традицій.

Щомиті, щогодини, щодня “московська вантажівка типу КамАЗ готова перетнути Рух і скеровано її проти кожного патріота”. Автор закликає своїх читачів бути пильними, щиро любити рідну землю, а можновладців — дбати про культуру і добробут українського народу.

НАША ДУМА, НАША ПІСНЯ

Ніна ГНАТЮК

Як ми вже повідомляли, у видавничому центрі “Просвіта” побачила світ нова книжка Заслуженого діяча мистецтв України, відомого поета, лауреата багатьох літературних премій Олекси Ющенка “Бандуристи — орли сизі...”

Олекса Ющенко, почесний член Всеукраїнської спілки кобзарів, з юних літ був прихильний до кобзарського мистецтва. І в рідному селі Хоружівка на Сумщині, і в Ромні, де навчався у сільськогосподарському технікумі, відвідував багатолюдні ярмарки, слухав гру народних митців-лірників. Усе це западало у пам’ять, наснажувало душу, спонукало до творчості.

Працюючи журналістом на Чернігівщині, Олекса Ющенко часто зустрічався з кобзарями, писав про них. А 1940 року його запросили на свято вшанування пам’яті Остапа Вересая, де виступали кобзарі Єгор Мовчан, Павло Носач, Петро Гудзь, Володимир Перепелюк, Іван Іванченко. Відкривав урочистості поет-академік Павло Тичина. Пощастило тоді прочитати свої рядки, присвячені Остапові Вересаю, і молодому поетові.

Вони як поклик у житті,
Бандури струни золоті.
Їх серцем радо я ловив,
Неначе заповіт віків.
Нехай у світ далекий лине
Шевченків спів із України,
Несе народам світлий дар,
Що словом названий — Кобзар.

У післявоєнні роки, вже працюючи в Києві, поет продовжує дружбу з кобзарями — пише про них вірші й статті, бере участь у концертах, декадах української літератури і мистецтва. Разом із поетом-академіком Максимом Рильським Олекса Ющенко у травні 1958 року брав участь у святкуванні ювілею Єгора Мовчана у селі Великій Писарівці на Сумщині.

Сторінки книжки “Бандуристи — орли сизі...” — то цікава і захоплива подорож у світ кобзарського мистецтва, переплетіння доль і здобутків народних характерників, якими були Єгор Мовчан, Євген Адамцевич, Володимир Перепелюк, Олексій Чуприна та чимало інших видатних кобзарів. У виданні зібрано багато поетичних присвят кобзарям, рідкісні світлини, листи митців до Олекси Ющенка, у яких — золоті струни їхніх почуттів, тривоги і боління всього XX століття.

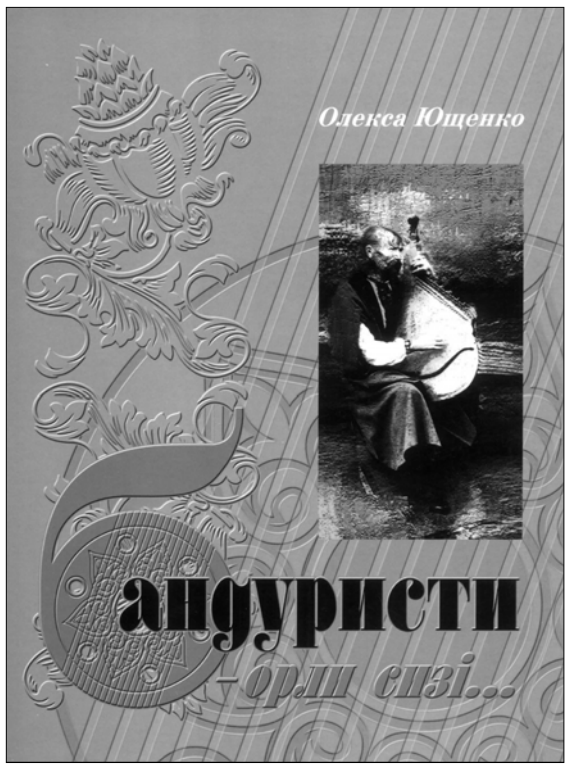

Бачимо на світлинах і сучасних кобзарів, лірників — лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка Василя Нечепу, Ярослава Чорногуза, Миколу Мошика та інших відомих виконавців.

У всі часи пісня кобзаря, бандуриста просвітлювала, несла найсокровенніші почуття доброти, любові, милосердя, гуртувала народ. Саме таким людям, Гомерам XX століття, і присвячено книжку патріарха української літератури Олекси Ющенка, який нещодавно відзначив 90-річчя від дня народження.

Це видання побачило світ завдяки фінансовій підтримці громадської організації “Сумське земляцтво” в м. Києві. Сподіваємося, що цікава, ошатно видрукувана книжка зацікавить музикознавців, шанувальників народного мистецтва, історії — усіх тих, кому дороге українське кобзарство як один із символів нашого народу, його незнищенного духу.

“Ми не знали гріха заздрості і суперництва. Кожен був самим собою”.

ДУША ПОЕТОВА СВЯТАЯ...

Тетяна ЧУЙКО

У Будинку-музеї Максиміліана Волошина зберігається книжка — своєрідне свідчення спорідненості духовних пошуків представників двох літератур і культур на початку XX ст. Це “Поезії Тараса Шевченка” видання товариства “Просвіта”, Львів, 1902 р. (друкарня Наукового товариства імені Т. Шевченка). Саме по собі видання викликає цікавість хіба що як одна зі спроб НТШ (Львів) підготувати до друку твори геніального українського поета, аби його Слово, за благородним наміром упорядників та видавців, звучало на межі XIX та XX століть, спонукаючи мистців наступних поколінь до осмислення духовних заповітів Шевченка і до продовження традиції. Маю на увазі не лише ідейні традиції — вільнолюбство, а й традицію геніально обдарованої особистості — на вищому духовному щаблі відкривати, в мистецький спосіб опановувати світ. Видання це — передрук із попередніх, на жаль, із повторенням їхніх помилок. Проте нас сьогодні цікавить, які особистості з’єднані цим виданням Шевченкових поезій. М. Волошину книжку подарував Петро Карманський, про що свідчить дарчий напис: “На спомин коротких, але милих хвиль під небом Італії. Петро Карманський. Рим. 13.X.02”. Отже, доля звела їх: М. Волошина, знаного художника і поета, перекладача, критика, та поета П. Карманського — згодом члена творчого об’єднання “Молода Муза” в Італії.

Волошин народився у Києві. Мав на час зустрічі 25 років і певний життєвий досвід: за активну участь у суспільному житті довелося зазнати утисків (аж до виключення з Московського університету), відчув і смак закордонних мандрів.

Петро Карманський народився 29 травня 1878 року в місті Чесанів (тепер Польща). Освіту здобував у Ватиканському колегіумі та Львівському університеті, а літературну діяльність розпочав 1899 р.

На межі століть молоді митці замислювалися над майбутніми шляхами літератури, шляхами подальшого духовного розвою людства, і це наклало відбиток на їхню творчу долю.

Щодо слов’янських країн — передсимволізм, символізм і декадентство пробивалися сюди досить нелегко. Найбільше пощастило, певно, Польщі з її журналом нової орієнтації “Жицє” (1887 р.) та групою “Молода Польща”.

В Україні література того часу мала громадський характер. За свідченням П. Карманського, навіть інтелігенція шанувала І. Франка передовсім як громадського діяча, “критика усвяченого ладу суспільного”.

Близькість до Західної Європи, а через те традиційна орієнтація Західної України на західноєвропейське культурне життя і безпосередній зв’язок із ним були важливими імпульсами, що діяли на цих землях. Важливо й те, що багато молоді з Галичини навчалося в західноєвропейських університетах.

М. Волошин невдовзі після зустрічей із П. Карманським будує на березі Коктебельської бухти невелику дачу, яка згодом перетворюється на Дім поета. За життя Максиміліана Олександровича тут побувало багато непересічних творчих особистостей. Серед перших гостей Дому був, зокрема, В. Брюсов, запрошений ще 1903 року, а згодом Андрій Бєлий — представники російського символізму.

За спогадами М. Волошина, Брюсов (уже 1924 року) стверджував, що “сейчас в России нет нигде такого сосредоточия интересных людей”.

Коли говоримо про дружбу Волошина з символістами, варто знову звернутись до найяскравіших представників цього напряму. Перебуваючи в Парижі, Максиміліан Олександрович зазнайомився з багатьма з них, власне до часу цих, паризьких, бесід і віднесемо зацікавлення митця символізмом, спілкування з Метерлінком. Зацікавлення Максиміліана Волошина напрямом підтверджують й інші видання з його книгозбірні — збірка творів К. Бальмонта “Горящія зданія” з дарчим написом: *“И меня поймут лишь души, что похожи на меня, люди с волей, люди с кровью, духи страсти и огня”* (21. III. 1903 р.).

Максиміліан Волошин

Що ж до поезій М. Волошина і П. Карманського, того 1906 року, коли молоді поети дають світові перший номер свого “Світу” (Львів, 24.11.), М. Волошин (щоправда вже в грудні, але ж у межах одного року!) пише поезію “Полынь”, присвячену К. Богаєвському. В автографі поезія мала назву “Звезда полынь”, яка вказувала на асоціативний зв’язок вірша з однойменною картиною К. Богаєвського, написаною на сюжет Апокаліпсиса. І через століття відлунює тривога:

О мать-невольница!
На грудь твоей пустыни
Склоняюсь я в полночной тишине...
И горький дым костра,
и горький дух полыни,
И горечь волн — останутся во мне.

Син землі, духовний син Кіммерійської землі як частини Світу — Всесвіту — таким бачимо Волошина, творам якого властиві філософські роздуми над еволюцією матеріальної і духовної культури людства.

П. Карманський у збірці “Блудні вогні” (1907 р.) передає поезію “В моїй душі страшна порожня”, де читаємо:

Із острахом дивлюсь довкола,
Шукаю для душі богів,
А сірі дні пливуть спроквола,
І з груди рветься скорбний спів.

Чи не ті самі мотиви “Апокаліпсиса” відчуваємо і в цих рядках. Ідеться, звісно, про Дух, духовний стан поета — як провідника людства на шляху його еволюції. Щоправда, нотки гіркоти тут дещо іншого походження. Мова про стан конкретного суспільства, пошуки вирішення національних питань. Отже, еволюція людства, але через бажану, жадану еволюцію Духу на землі точно визначеній і такій, що болить поетові пекучими болями національних і соціальних проблем — Україні.

Рідднило двох поетів і походження: якщо П. Карманський — українець-галичанин, то М. Волошин (по батьку) — запорізький козак і “корнями рода связан с Украиной”, як напише в “Автобиографии”.

Тож коли один нарікає:

Й нема між нами свого Прометея,
Який загрів би мертвяків до бою:
Лягла в могилу народна ідея,
А люд упився смутком і журбою.

Інший уболіває, відчуваючи власний біль через вчинені ще до нього історичні помилки в політиці країни, частиною культури якої є як митець. Оскільки відчуває особисту відповідальність за подальший шлях людства на шляхах еволюції.

Коли Дім поета став осердям культурного центру, рівних якому не було в країні за життя М. Волошина, і сталося це в Кіммерії, — то на Галичині молоді поети, яких зблизили і умови богемного життя (книжку спогадів про молодомузівців П. Карманський назвав “Українська богема”), і бажання торувати нові шляхи в літературі, і відчуття, “що нашому народові небавком прийдеться скласти іспит національної зрілості...”, і, відтак, прагнення вибратися з сітей “забобону, загумінковости й примітивізму”, — ці молоді творці обрали своїм культурним Домом кав’ярню.

Один із розділів спогадів П. Карманського має назву “У каварні”: “... Не зашкодить сказати кілька слів про те, яку ролю відігравала і сьогодні відіграє каварня в житті тих, які — а ще до того у нас — зважуються взяти не свої рамена хрест мистця або публіциста.

З усіх каварень у житті української богеми в першій декаді нашого століття грала передову ролю “Монополка”...

Не можу навіть уявити життя “Молодої Музи” без каварні. В каварні, де нам було тепло й привітно, ми справді жили. Ми вели розмови про суть і завдання мистецтва; спорили і виковували певні критерії... критикували і поправляли один одного, читали спільно й обговорювали твори інших письменників... Ми не знали гріха заздрості чи суперництва... Хоч у теорії ми визнавали ніби одно гасло й однакові критерії, на практиці кожний з нас був собою... ми самі, члени першого мистецького братства на галицькому ґрунті...”

Можливо, під враженням неба Італії П. Карманський здійснив переклад “Божественної комедії” Данте Аліґ’єрі. Можливо, зустріч із кіммерійцем Волошиним надихнула його на переклад драми Й. В. Ґете “Іфігенія в Тавриді”. М. Волошин лишив Дім, тепер Дім-музей; П. Карманський був певний час директором Меморіального музею Івана Франка...

Їхні зустрічі були короткими, проте від спілкування споріднених душ яскравіше сяють зорі на небосхилі людської культури. Митці відходять, але як написав Тарас Шевченко: “Жива душа поетова святая...”

УСІХ ВРАЖАЄ МОРЕ АЙВАЗЯНА

До єдиного у світі музею мариністичного мистецтва — Феодосійської картинної галереї Івана Костянтиновича Айвазовського (Айвазяна), яка вже шість років має статус національної художньої галереї, черги завжди не менші, ніж на місцеві пляжі. Весь липень тут відзначають цікавими виставками й іншими культурологічними заходами, пов’язаними із 190-літтям визначного майстра пензля. Ювілей талановитого живописця моря, який був ще й щедрим меценатом: збудував феодосійцям порт і залізницю, провів водогін, відкрив першу публічну бібліотеку, допомагав юним обдарованням і бідним, — земляки готуються зустріти особливо пам’ятно й вдячно.

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

Знаменитий художник заснував свою галерею, де міститься найбільша у світі колекція — понад 400 живописних і графічних творів Айвазовського (загалом у фондах 11 тисяч експонатів), на власний кошт 1880 року, а рівно через двадцять років подарував її місту. З 22 липня вперше відкрили для широкого огляду зовсім не відомі загалу живописні й графічні твори великого мариніста. Ці шедеври, на жаль, неможливо тримати у постійній колекції: на них згубно впливає світло. Навіть неяскраві промені непрямого попадання. 29 липня, в День міста, відбувся гала-концерт майстрів мистецтв та вечір пам’яті художника у рамках представницького міжнародного фестивалю “В гостях у Айвазовського”. Уже випущено ошатний подарунковий альбом живописних робіт славетного ювіляра з фондів його галереї. Завершить пам’ятні заходи наукова конференція “Мистецтво не знає кордонів”, яка відбудеться у другій декаді вересня.

У ювілейні дні особливо актуальною стала відкрита два роки тому меморіальна кімната особистих речей і численних відзнак Айвазовського, яку за унікальність експонатів називають “родзинкою” галереї, а за їхню коштовність і пишноту — ще й “сейфом”. Вражають шедеври декоративно-прикладного мистецтва, зокрема вироби з фарфору, що конкурували з самим Фаберже.

Влаштовують тут нині й ювілейні виставки обдарованих кримських художників-шанувальників, учнів і друзів Айвазовського. Відзначили пам’ятним вечором і кількома цікавими виставками 135-річчя “співця давньої Таврида” Костянтина Богаєвського. Виставку “Айвазовський і Магдесян” відкрили до 150-ліття феодосійця Едуарда Магдесяна, який учився у видатного мариніста і виробив власний оригінальний почерк. Виставками пейзажів Кіммерії пошанували 130-ліття від дня народження поета й художника Максиміліана Волошина.

Попереду виставка до 115-річчя Миколи Басрамова, який пропрацював у галереї 45 років, зібрав левову частку нинішньої багатющої колекції, врятував її в роки війни, написав досі не перевершену монографію про Айвазовського, відкрив художню школу його імені, виховав плеяду чудових майстрів пензля, створив феодосійську школу живопису продовжувачів традицій уславленого земляка.

Дев’ятий вал

Серед організаційних клопотів директор галереї Тетяна Гайдук намагається приховати розчарування. Муніципальних коштів не вистачає. Проблема у тому, що за заповітом Івана Костянтиновича галерея належить місту, отже, є його комунальною власністю. Феодосії ж, навіть з усіма її меценатами, почуттям гордості та пієтетом до славного земляка відновити її не під силу. Хіба що допоможе Київ...